

DUPLUM

PÉCSI FŐV. EPL. KÖNYVTÁR

Duplum

A

PÉCSI PÜSPÖKI

FITANÍTÓKÉPEZDE

ELSŐ

ÉRTESÍTVÉNYE

az 187^{8/9}-iki tanév végén.

SZERKESZTETTE

SCHULTZ IMRE,

igazgató.

PÉCSETT,

NYOMATOTT IFJ. MADARÁSZ E. KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1879

VIII 4

A

PÉCSI PÜSPÖKI

FITANÍTÓKÉPEZDE

ELSŐ

ÉRTESÍTVÉNYE

az 187⁸/₉-iki tanév végén.

SZERKESZTETTE

SCHULTZ IMRE,

igazgató.

PÉCSETT,

NYOMATOTT IFJ. MADARÁSZ E. KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.
1879.

I. A hazai tanítóképzés reformja.

A tanítók barátjai és ellenségei, az állami képezdékben működő tanerők és a felekezeti praeparandiák tanárai, a haladás és a stagnatio emberei, fiatalabb tanítók és öregebb, tapasztalt néptanítók, belföldiek és külföldiek, laikusok és szakemberek, sőt nem ritkán már gyerkőcök, a képezdét alig végzett, éretlen fiatal emberek is — mindnyájan tele vannak panaszokkal a jelenlegi tanítóképzést illetőleg, és többször olvashatunk idevonatkozó, a képezdékre nézve rendszeren épen nem hízogó cikkekert.

Igy legujabban az aradi „Tanügyi Közlöny“ 1. számában a szerkesztői üzenetek közt ezeket olvashatjuk: „A képezdek fejlesztéséről, ha az emberek tovább is hallgatnak, megszólalnak a kövek.“ Az egyet. tanítógyűlés is foglalkozott már a tanítóképezdek ügyével. De kénytelen volt a képezdei szakosztály kimondani, hogy a képezdére való előkészítéssel még nincs tisztában (!), zene-előismeretet nem kíván, a bennlakás elfogadtatik, de csak facultative, a kép. tanárok kiképzéséről nem határozott (!), vizsgálatot azonban kíván tőlük, több tanítóval bíró gyakorlóiskolát óhajt stb.

A pécsi „Néptanoda“ jelen évfolyamának több számában értekezik a tanítóképezdei tantervről. Egy helyen „tudományosan képzett“ tanítót óhajt, más helyen meg soknak találja a mennyiségtani anyagot, mely pedig tudományosan képzendő embernek még mindig kevés. Helyes és homályos, sőt téves és helytelen nézetek és állítások vannak ez értekezésben egymás mellett. Végül 5-évfolyamú képezdét kíván.

Czikkiró maga is több ízben írt a képezdék reformjáról a „Népiskolai Tanügyben“ (így pl. az 1872. 1873. 1874. 1875. és 1878-iki évfolyam több számában).

Azt meg mindenki tudja, hogy ezévi pünkösdi időszakra ágos tanácsko tanárok orsz képezdeivan tervezve azása. Mind-ezen körülmények rábirták csekélységemet, ki a tanítóképzési ügyet részletesen ismerem, hogy ismételve és kimerítőbben értekezsem a hazai tanítóképzés reformjáról. És jelen értekezésben:

Ki fogom mutatni: a) tanítóképezdeink jelenlegi hiányait, és — hogy az értekezés reális hasznot hozhasson, — b) meg fogom mondani, melyek a legszükségesebb teendők a tanítóképzés reformálását illetőleg.

I.

A hazai tanítóképzés jelenlegi hiányai és hátrányai.

Aki ezen fejezetben azt véli föltalálhatni, hogy képezdeink netáni gyarlóságainak fogom az összes hiányokat, melyek a tanítóképzés körül föllelhetők, fölróni, az igen helytelenül vélekedik. Mert nem szabad elfeledni, hogy a tanítóképzés ügye nem kizárólag a képezdei tanárok kezébe van letéve, sőt gyakran lényeges dolgokban még befolyással sem bírnak; az állam, az egyház, a társadalom, a középtanodák, a már működő elemiiskolai tanítók mind megannyi nevezetes tényezők a tanítóképzési ügyben.

Ha a képezdék a tantervet, az évfolyamok számát maguk szabhatnák meg, ha a költségektől nem riadnának vissza az illető taníthatóságok, ha a nép- és középiskolák mindenkor megtennék kötelességüket a képezdére való előkészítés dolgában, ha a képezdei tanártestület összeállításánál mindenkor a kellő nézpontok szolgálnának zsinormértékül, ha a végzett tanítójelöltek alkalmazását illetőleg a képezdék döntő befo-

lyással bírnának, ha a képezdei tanártestület kis körben tanfelügyelői joggal ruháztatnék föl és kellő díjazásban részesülne: csak akkor lehetne a képezdeket sok mindenért felelősségre vonni, amiért azokat a mostani viszonyok közt megtámadni több mint méltánytalanság.

A tanítóképzés főállól főbb hiányai és hátrányai:

a) A népiskolai tanítás és nevelés nagymérfű elhanyagoltsága. Valóban alul kell keresni az alaphiányokat. Ha a gyermek nem részesült alapos és szakszerű tanítás-nevelésben 6-éves korától 12-éves koráig, akkor az így támadt nagy hiányok csak ritkán pótolhatók későbbi korában teljesen. Ha tehát azt találjuk — és a tapasztalás igazolja ezen föltevést — hogy sok tanítójelölt akkor, mikor a képezdebe lép, gépiesen olvasni nem tud hiba nélkül, hogy kézírása kezdetleges, az egyszerű tételeiben nem biztos, szülőföldjét nem ismeri, gondolatait kifejezni élészóval alig, írásbelileg épen nem tudja, ha hozzávésszük még, hogy legtöbb esetben neveletlen, durva, rest, a haza és vallás iránt hideg, közömbös, külsejében hanyag, rendetlen: akkor belátják bizonyára a néptanítók maguk is, hogy ők nem bünnélküliek ezekben, és hogy a képezde sem teheti oly könnyen jóvá ezen gyarlóságokat, főleg rövid 3-évi tanfolyam alatt. De hasonló hiányokkal találkozunk azoknál is, kik a középtanodából átjönnek hozzánk. Hisz épen a képezde van azon (valóban nem irigylendő) helyzetben, hogy sokféle intézet fölött pálcát törhetne.

Hiába hozzák föl mentségül a néptanítók, hogy mivel őket nem képezték ki annak idején a tanítóképezdeben kellőleg, ennélfogva ők nem taníthatnak helyesebben. Ha maguk képzetlenek, nem volna szabad oly hangosan beszélni a képezdék hiányairól. De nem áll, hogy ők jobban nem taníthatnának előképzettségöknél fogva; mert a képezdék az ötvenes évek óta olvasmánykezelésre, nyelvgyakorlásra, értelmes számolásra, írvaolvasásra nagy súlyt fektettek, és ha a reál-tanítás, testgyakorlás, mértan tanmódjával nem törődtek is, a tanítók legalább olvasni, írni, számolni taníthatnák helye-

sen növendékeiket. De mivel ezt sem teszik, mindenki lát-hatja, hol rejlik a hiba, a képezdekben-e vagy magukban a néptanítóknak?

A középtanodák abbéli mentsége, hogy onnét képez-deinkbe a leghitványabb elemek jönnek át (ami különben nem mindig áll!), sem elfogadható ok. Mert ha a középtanodában jól, módszeresen tanítanak, a legutolsó tanulóknak is többet kellene tudni, mint mennyit most a jó középszerű osztályzattal bíró növendék tud, midőn tanítóképezdébe onnét átjön. Helyesírás, fejszámolás ismeretlen dolgok 2—3—4 osztályt végzett tanulók előtt. Nem jellemző ez?! Ha megtagadnók a felvételt ilyenektől, ma-holnap üresen állának tanítóképezdeink. De mi nem a dolog könnyebb végét fogjuk, hogy t. i. egyszerűen elutasítanak a gyöngét, mint azt középtanodáinknál szeretik tenni, még pedig sokszor helytelenül megejtett fölvételi vizsgálat alapján; hanem befogadjuk a gyengébbet is, és lehetőleg mindenre megtanítjuk nagy fáradsággal mi magunk.

b) Az előbb kifejtettekből kitűnik, hogy a tanítóképzés egyik sarkalatos hiánya a képezdére való előkészítés gyarlóságában, hiányosságában és tervtelenségében áll, melyet a leendő tanítójelöltnek adnak. Egy-két, legfőleg három-négy középtanodai osztályt rendszeren untig elégnék tartanak a képezdére való előkészítés céljából. De kérдем: mit és mennyit tanul ezen néhány osztályban a tanuló? Kevés kezdetleges nyelvismeret, befejezetlen kis szám-tani tudomány, csekély földrajzi tájékozottság az egész, mit ott nyerne, nyerhetnek. És ilyen alappal vélnek a képez-deben boldogulni?! — De van képezdeinkben olyan növendék is, ki polgár- vagy népiskolából kerül hozzánk. Ily körülmények közt egyöntetű haladást, egyenletes előmenetelt képzelni sem lehet; de azért a követelmények megvannak és megmaradnak.

c) Még ha csekély képzettségű növendékekkel van is dolgunk, valahogyan csak boldogulánk, ha a legtöbb tanítójelölt nem volna anyagilag oly szegény, hogy

a képezdei 3-évi tanfolyam elvégzése alatt saját fentarthatása céljából ne kénytelenítettnek privátórák adása által magát a legdrágább kincs tetemes részétől, az időtől, megfosztani, melyre saját képzésének elérésére oly égető szüksége van. Hogy is kívánhatunk physikailag kimerült egyénektől buzgó tanulást? Tapasztalásomból mondhatom, hogy növendékeim, ha délután előadásom 5-nél tovább tart, nyugodtan maradnak ugyan, de a meghosszabbítást súlyosan megérik, mert ily esetben legtöbb közülök 7—8 óráig kénytelen este privát-leczkékre járni és így csak nagyon későn foghat saját tanulásához. Igaz, hogy mindehhez semmi közöm, ha embertelen akarok lenni; de ki tehetné ezt? És helyes talán az igen elterjedt nézet, hogy inkább ne legyen elég tanító, mint kevésbé képzett? Ha csak magát a tanítót tekintem, talán; de ha a tanügyre tekintettel vagyok, semmi esetre sem. Mert ne higyük, hogy azon esetben, ha a képezde csak egészen jeles, de elégtelen számú egyéneket bocsát ki, a gyengébb állomások mind betöltetlenül maradnak; a tapasztalás azt mutatja ugyanis, hogy ez esetben mindenféle egészen készületlen ember (rendszen mesteremberek, kiszolgált katonák bukott hivatalnokok) adja magát a tanítói pályára, és így rosszabbul, sokkal rosszabbul állunk, mint ha a képezde kissé gyengébb embereket is bocsát ki.

d) De nemcsak az anyagi szegénységgel küzd a képezde, hanem a gyenge tehetségekkel és az elhanyagolt neveléssel is. Aki még képezdeink 1. osztályában a növendékeket részletesen nem tanulmányozhatta, fogalommal sem bírhat a nevezett hiányok, akadályok nagy mérvéről. Mindenféle neveletlen, faragatlan, tudatlan suhanc gyűl itt össze (tisztelt a kivételnek!), akik a tanítói pálya magasztos voltáról sejtellemmel sem bírnak, akik nemcsak tudatlanok, hanem — ami még nagyobb baj! — restek is (gyenge fölfogásuk daczára), külsejükkel pedig a közönséges parasztembertől nem igen különböznek, mindamellert meglehetősen magas igényeket támasztanak az élethez. Tessék aztán ilyenekkel boldogulni! Ne gondolja az olvasó, hogy itt pécsi

növendékeim szolgáltatták a mintát; nem, amit máshol láttam, az fölülmulta helybeli tapasztalataimat. A legegyszerűbb dolgokat nem képesek fölfogni, a legkönnyebb munkát nem tudják elvégezni, legkisebb fokban sem mutatnak érdeklődést valami nemes iránt. Az ember borzadalommal és szánalommal lép közéjük.

e) Mindeme hiányokat fokozza az idealisticus irány majdnem teljes hiánya. 10 növendék közt szerencse, ha egy találkozik, aki lelkesültséggel fog hozzá a tanítóban megkívántató jó tulajdonságok megszerzéséhez. És ez általános jellemző vonása ám korunknak, mely a materialismus bűnében mélyen fetreng, és abból csak vallásos élet által szabadítható ki. A mai tanítójelölt mindenkor és mindenben csak azt nézi, mi hasznom lesz ebből vagy abból, és ha azt találja, hogy semmi, akkor bizony fölhagy még a gondolattal is, ha még oly üdvös volna is az. „Annyit kell dolgozni, hogy el ne csapattassunk“, ez a mai élehetetlen jelző. Ki tagadhatja?

f) A jelenlegi tanítóképzés hiányaihoz számítandó továbbá az, hogy a képezdei tanterv túlságosan magas követelményeket támaszt. Uram, ennyit kívánni rövid 3 évfolyamtól! Jól jellemzi ezen kór-állapotot a derék „Recht“ 1875. május 20-ikáról keltzett számában következőleg: „A szegény tanítójelölt jámbor együgyűségében belép a képezdébe, és itt 3 év alatt a realisticus és metaphisicai tudományok teljes rendszerét kell magába fölvennie. Mily zűrzavart okoz ez fejökben! Ha az ember megnézi őket vizsgálat után, őket, ezeket a tudóskákat, akik rendszerint jóra való fogalmazványt nem tudnak elkészíteni, úgy nem csodálhatjuk ezt, ha méltányosak vagyunk; hisz nekik anthropológiát, psychológiát, geológiát, chemiát stb. kellett tanulmányozniok! De hogy ezen tudományos Hokuspokussal csak magukat és a világot bolondítják, könnyen belátható. De ezen áltudakosság még más komoly oldallal is bír. Ezen tudákos emberek avval ártanak maguknak legjobban, hogy állásukat félreismerik, igényeikkel külső és belső ellenkezésbe jönnek; szeretnének

külsőleg valamit mutatni, de nem sikerül. Az áltudományosság által elveszítették régi, biztos álláspontjukat és most nem tudnak sem föl, sem le. Az alaptévedés abban áll, hogy mindenféle ismeretek egyvelege tartaték a miveltség lényegének és erre indokolatlanul magas igényeket támasztottak. Kincsek után ástak és örülnek, ha gilisztákat találnak.“ Nem vagyok ellensége a tudmánynak, hisz egész életemet annak szentelem; de ellensége vagyok a fölületes, alap nélküli tudományosságnak. Már pedig jelenlegi képezdeinkben alig lehet ezt kikerülni, és ha mégis tapasztalt, szakavatott és buzgó tanár elmellőzi eme nagy hátrányt, csak a legnagyobb erőmegfeszítéssel teheti.

Nézzük csak a dolgot közelebbről!

Háromévi tanfolyamra előírnak nagy sereg tudományt: vallástant, pädagogiát (alap- és segéd tárgyaival: psychologia, logika, nevelészet története), magyar és német nyelvet (hozzá: irály-, költészettan, irodalom), mennyiségtan (még pedig arithmetica, algebra, mértan), földrajz, történelem (általános és hazai), alkotmánytan, természetrajz (hozzá: test-, egészség- és földtan), physica és vegytan, gazdaságtan és kertészet, rajz és szépírás, zene (még pedig zongorálás, összhangzattan, orgonálás és hegedülés) és ének, testgyakorlás és házi ipar.

Nemde, szép lajstroma a legkülönbözőbb tanszakoknak? Igaz, mindannyi jogosult a tanítóképezdében; de kérдем, vajjon 3 év alatt lehet-e ennyit végezni? Mert tudni kell hogy nemcsak sok tárgyat ölel föl a képezdei tanterv, hanem a legtöbb szakban igen nagy terjedelmet is kíván, így pl. a mennyiségtanban előírja a logaríthmusokat, első- és másodfokú egyenleteket, szám- és mértani haladványokat stb., az állat- és növénytant bonczítani-, az ásványtant vegytani alapon kívánja előadatni stb. stb. Aki ennyit megtanul 3 év alatt, az előtt kalapot emelek, — emelnék, mert ezt megvalósítani — 1000 esetben 999-szer — lehetetlen. Igaz ugyan, hogy a képezdébe lépő ifjútól a törvény 4 középtanodai osztály elvégzését kívánja. Szép, szép! De mit ér ez, ha gyenge primával el is végzett 4 osztályt és a középtanodától meg-

szabadulandó, hozzánk jön? (Sokszor annyit sem végzett és úgy sem, és fölvételi vizsgálat alapján fölveszszük.) De tegyük föl a legjobb esetet: a növendék 4 osztályt meglehetősen végzett. Lehet-e akkor a mostani képezdei tantervet teljesen megvalósítani? Dehogyan lehet; mert lám pl. a mennyiségtanból az 1. cursusban nem tanul újat, amit itt tanul, azt hallotta már a középtanoda alsó osztályaiban; átlép a növendék a 2. évfolyamba, és itt birkozzék meg azután oly nagy adag algebrával 1 év alatt, mire a középtanoda felső osztályaiban 2—3 évet fordítanak, legtöbbször összehasonlíthatatlanul jobbtehetségű növendékek mellett. Pedig ott is csak legfőlebb 10—15% érti a dolgot igazán! Amit a képezde az algebrából a 3. évre szán, az kevés az egészhez képest, és az utolsó évfolyamban valóban nem lehet főstudium képezdében az algebra. Át kell tehát futnunk ezen, alapos, beható, lassú haladás mellett oly képző tananyagon lóhalálával, csak-hogy elmondhassuk év végével: elvégeztük az előirtakat. Épen így állunk a nyelvszakkal.

A növénytanra meg oly határozatlan tanterv van, hogy ez homályosságra nézve semmi kívánni valót nem enged. Az 1. és 2. évfolyamban mellékesen, alkalmilag veendő föl valami a növénytanból, és ezen valamire építi a tanterv a 3. évfolyamban a rendszeres botanikát. E sorok írója kedvelője Flóra teremtményeinek, növénytani munkát is írt képezdei használatra; de a növénytant 3-évi képezdei tanfolyam mellett mind a három évre kiterjeszteni, még esze ágába sem jött. Mintha bizony főleg botanikusokat akarnánk nevelni! Még czifrabb az ásvány- és földtan tanterve. Evvel kapcsolatban nemcsak az egész szervesetlen vegytan (ami még indokolható), hanem azonkívül a physica tulnyomó része is tanítandó a ministeriális tanterv értelmében. Nem tréfálok. Tessék csak utánnézni! És aztán mily magasröptű dolgok vannak ebben, pl. ásványok meghatározása Kobell vegytani módszere nyomán, földtani kirándulások stb.

A szegény geometriával meg mily kurtán bántak el! Ami az 1. és 2. osztályra előirtott, az a 3. cursus tananyagával

egyetemben könnyen elvégezhető 2 heti óra mellett 1 év alatt; a hivatalos tanterv erre a 3 éven át 4 órát fordít. Ez egyszerűen időpazarlás. Talán legfőbb hibája a tantervnek az, hogy a képezde legfontosabb szakmájára: a pädagogiára oly kevés időt fordít. Valóban nem igen lehet ezen tantervből tanítóképezdére következtetni. Különösen merő gúny, iskola-praxisra h. 2 órát szánni, mire legalább 10—12 óra kellene.

Jellemző általában, hogy míg a legújabb tanterv a mennyiség-tani és természettudományi tananyagot nagyon is kibővítette, addig a humanisticus irányú szakmák előbbeni (mondhatni szűk) körükben hagyattak. Így különösen az anyanyelvre igen kevés idő fordítandó az előirt tanterv szerint, amit nem lehet eléggé rosszalni.

Továbbá igen jellemző, a mennyiben furcsa világot vet az intéző körök szakavatottságára, meggyőződésbeli szilárságára és határozottságára, azon körülmény, hogy a jelenlegi tanterv több elvi kérdésben is módosulást szenvedett. Így előbb minden szaktanár kezébe volt letéve tantárgyainak módszere is, most ezek egyszerre megfosztattak ezen igen természetes kötelezettségtől és a pädagogia egyedül-dvözítő oltalmába kerültek; a könyvvitel előbb a mennyiségtanhoz csatoltatott, most jobbnak látták evel a szépírás tanárát boldogítani; a test- és egészség-tan azelőtt a természetrajz tanárának köréhez tartozott és a pädagogiába csak az ember testi és lelki fejlődésének előadását vélték (nézetem szerint egészen helyesen) áttehetni, jelenleg a test- és egészség-tan teljesen, kizárólag a pädagogiához kapcsolatott. Így tesznek megállapodottságról tanúságot a miniszteriumban, hogy az ember nem győzi őket bámulni.

g) Hiánya a mostani tanítóképzésnek nagyban az is, hogy 15-éves gyerkőcz-ifjakat kell fölvenni képezdeinkbe, kik aztán 18-éves korunkban, midőn kezdenek ifjakká válni igazán, elhagyják intézeteinket. Physicailag, úgy mint intellectuális és morális szempontból egyaránt kárhozatos, a még épen ki nem fejlődött fiatal embert saját szárnyára bocsátani, önálló osztály vezetésére éretnek tar-

tani és physicali erejét így idejekorán aláásni. Beszéljen továbbá valaki 15–16-éves egyéneknek veszély nélkül az önfertőzés bünéről, annak ismertető jeleiről és orvoslási módjáról; beszéljen nekik a tanítói hivatal magasztosságáról, anélkül, hogy el ne nevesse magát; próbáljon valaki ilyen korban álókkal „térfi“ négyeseket elénekeltetni; kísértsük meg velök egyes módszertani irányokról, elvekről nézeteiket elmondani, rájuk bízni a gyakorlóiskolai oktatást, fegyelmézést: tudom korainak, kárhozatosnak és céltalannak fogjuk találni.

h) De nem lehet tagadni, hogy jelenlegi tanítóképzésünket akadályozza az ezen célra kiképzett, derék tanerők hiánya is, még pedig gyakran igen érezhetőleg.

Mindennemű tanerők működnek jelenlegi képezdeinkben: egyháziak és világiak, doktorok és volt néptanítók, tapasztalt és egészen fiatal tanárok. És ha a képzettség dolgában nincs is tán hiány, de a buzgóság nem mutatkozik mindennütt kellő módon és mérvben. Különben nagy hiba az állami (és legfőbb felekezeti) képezdeinknél azon körülmény, hogy egy tanár kezében igen sok (sokszor egészen heterogen) szakma van, pl. egy tanár szokta rendesen előadni a szám-, mértant, természetrajzot, physicalt, vegy- és gazdaságtant! Vannak képezdeink, hol az igazgatók és tanárok mindent megtesznek, mivel az ifjuság kiképzéséhez hozzájárulhatnak; bizonyítják ezt a programmok.

De van ám nem egy olyan képezdei tanár is, ki állását csak materialis oldaláról tekintí, kinek szívet a buzgóság nem bántja; hogy ez igaz, mutatja

i) az alkalmas tankönyvek majdnem teljes hiánya. Tisztán képezdei használatra írt tankönyvünk még nagyon kevés van. (Ide sorolandók Molnár L. pädagogiai művei, Emericzy lélektana, Emericzy-Kárpáti mértana, Katinzky költészettana, czikkiró növénytana.) Pedig tagadhatlan, miszerint képezdeink különleges tankönyveket igényelnek. Hol késnek mégis oly soká az éji homályban? Tudom, mily nehézségekkel jár ilyenek megírása és kiadása; de a

buzgóság legyőz minden akadályt. Legégetőbb szükségünk van jó vallástanra, magyar nyelvtanra, földrajzra, történetre, physicalára, állattanra, gazdaságtanra, nevel. történetére és összhangzattanra nézetem szerint.

j) A képezdei tanárok elégtelen fizetése sem emeli tanítóképzési ügyünket. 1000 frt fizetés és 100 frt lakbér elég lehet Déván, Léván, de kevés Győrött, Kolozsvárt, Kassán, Szegeden stb. helyeken. Pótlék és személyekhez kötött tiszteletdíj is hiányzik nálunk még jelenleg.

k) A soknyelvűség is hátráltatja a tanítóképzési ügyet. Ahol 2–3 nyelvre kell időt-erőt pazarolni, ott más tárgyaktól vonatik az el. Mily egyszerűen van a dolog e tekintetben Német-, Francia-, Angolországban!

l) Nagy hátrány a tanítóképzésben továbbá a tanítói állások rendezetlensége, melynél fogva a leggyengébb oklevéllel bíró egyén is pályázhat a legkitünőbb helyekre és mint számos példa mutatja sokszor a legderekabb, legtapasztaltabb és kiváló jó oklevéllel bíró egyén fölött előnnyel bír. Kérdem: mi ok bírhatja kivált materialisticus korunkban a tanítójelöltet szorgalmas tanulásra, mikor ismeretes előtte, hogy tanulmányi eredménye nem igen dönt a pályázatoknál és a szerenese meg a protectio játssza a főszerepet? Nincs meg tehát jelenleg az a buzdító öntudat a tanítójelöltben mint 1868 előtt, hogy tehetsége, szorgalma és jóviselete határoz az állomások elnyerésénél, ami kétségtelenül igen nagy hiba. Aki nagy hangon énekel, terjedelmes testtel bír, rendesen azé manap a dicsőség.

m) Talán legfőbb hátránya jelenlegi tanítóképzésünknek az, hogy a tanítók országszerte rosszul fizettetnek. Mert ugyan kinek is volna kedve jó tehetség mellett magát erre a pályára szentelni, mely oly nyomorultan látja el a legbuzgóbbat is? A képezdek ennél fogva jobbára gyűlhelyei a gyengetehetségük, munkakerülők, anyagilag szegények számára, ilyen anyagokból pedig a legjelesebb művész sem farag ám Apollot! Gyenge tanítókká

lesznek bizony ezek, és mint ilyenek (tisztelet a kivételeknek!) nem is érdemelnek rendszerint jobb díjazást. Láthatjuk ebből, hogy egyik szegénység (a szellemi) szüli a másikat (az anyagit: a rossz fizetést).

n) Az előbbi hátrálynak az is következménye, hogy a képezdei évfolyamok számát oly rengeteg tananyag mellett csak 3-ra szabta a törvény. Ez az achillesi sarka a tanítóképzésnek. Tanítsunk annyit mint 6—7 középtanodai osztályban (mert amennyivel kevesebb a képezde tananyaga a latin, görög nyelvel, annyival több megint a pädagogiával, zenével és gazdaszáttannal), de rövid három év alatt! Nem a boszantásig neveléses dolog ez?! Gyenge emberekkel 3 év alatt annyit végezni, mint mások jó tanulókkal végeznek 6—7 év alatt! Amily és mennyi előképzettséget a képezdebe lépők mugokkal hoznak, épen nem elegendő és alkalmas arra, hogy azt basis gyanánt tekintethők, melyre továbbépítenünk lehetne; nem, a képezdeben nekünk elülről, alulról meg kell kezdenünk minden szakmát, ha azt nem akarjuk, hogy alapvető tárgyakban, minők pl. a nyelvtan, közönséges számtan, tudatlanok legyenek ifjaink. Nem csoda! Mert lám, ahány ember hozzánk jön, annyiféle előkészülésben részesült. Egyharmada a gymnasiumból jön át ide, egyharmada a reál- és polgáriskolából, egyharmada falusi tanítók oldala mellől. Akik a középtanodából jönnek hozzánk, ritkán végeztek 4 vagy több osztályt, mert aki már 4—5 osztályt kitanult, falusi mester ritkán óhajt az lenni, és így meg kell elégednünk 2—3 osztályllyal, és hozzá még gyenge bizonyítvánnyal. Gondolhatni, mit tudhat ilyen ficzkó! A latin kevés ismeretének nem igen veszi hasznát, aminek pedig hasznát venné, abból rendszeren nem sokat v. semmit sem tud, pl. zenéből. A faluról jöttek ismeretekben legtöbb esetben még szánandóbbak, tanítási praxisok is csak kárukra szolgál, mert nem tervszerű, methodikailag indokolt tanításhoz szoktak, hanem veszélyes gépiességhez, melyből még a képezde is csak nagy nehezen gyógyíthatja ki őket. Tehát semmi használhatót, (ha csak a némely esetben mutatkozó tanulásked-

vet és romlatlan kedélyt nem veszszük tekintetbe), de sok gyógyítandó bajt hoznak hozzánk!

Agyondolgozhatod magadat, te képezdei tanár, de ilyen körülmények közt nem sokra mégyesz; a viszonyokkal nem ismerős, teleszáju liberalis lapok mégis folyton arról regélnék, mily kevés eredményt ér el a tanítóképezde! Hadd szóljanak; lelkiismeretünk tiszta. Csalódnék azonban az, ki ezen felszólalókat kompetenseknek is vélné. Azok rendszeren alig tudnak többet az általuk kifogásolt képezdéről, mint azt, hol van és kik tanárai; belsejüket soha sem pillantottak, de azért mégis beszélnek. A csekély eredmény fölött meg azért jajgatnak, mert a tanítói állást túlbecsülik és saját gyöngeségüket élénken érzik; mert pszichologiai tapasztalás szerint az ember azután óhajtozik legjobban, minek hijával van.

o) Nem elég, hogy csak rövid 3 évet adtak a tanítóképzésre, hanem ezen rövid idő alatt aztán nemcsak tanítókat, de egyúttal kántorokat is kell képeznünk. Nem szölok a kántorság ellen; a tanítóképezde mindig fog kántortanítókat nevelni. Hanem hogy mindent 3 év alatt kell elérnünk, az ellen szólok föl, még pedig joggal. Vegyük hozzá még azon megnehezítő körülményt, hogy nem minden növendék alkalmas a zenélésre!

p) Nagy hiba az is, hogy állami képezdeinkben úgy mint a legtöbb felekezetiekben is a gyakorlóiskola külön tanítóval bír. Én t. i. úgy vagyok meggyőződve, hogy minden képezdei tanárnak kell legalább saját szakmának módszerét is jól érteni, és akkor nem látom be, miért ne tanítsa ő ugyanezen tárgyat a gyakorlóiskolában is, hogy a tanítójelölt egységes eljárást lásson. Jelenleg a növendék ott, hol külön gyakorlóiskolai tanító van alkalmazva, pl. a reáliákat, a számtant tanulja szaktanároktól, ugyane tárgyak tanmódjának elméletét pedig a pädagogia tanárától, a praxisát meg a gyakorlóiskolai tanítótól. Csodának kellene történnie, hogy e három ember összhangzólag működjék; itt tanácskozás, elvi megállapodás és megegyezés év elején mind nem

elég; egy és ugyanazon kézben kell a rokon dolgoknak összpontosíttatniok, ha egységes eljárást óhajtunk, sürgetünk. Hogy ez pedig mily elkerülhetlenül szükséges, mindenki tudja, ki fölfogja, hogy a növendéknek határozott, egységes utasításra van szüksége, ha nem akarjuk, hogy néhány évig experimentálásával kockáztassa a tanczelt a rábizott népiskolában. Az osztrák képezdek szervezete szerint az egyes szaktanárok, kik a részl. módszertant is előadják, kötelesek a gyakorlati tanításra előkészíteni növendékeiket, a fellépéseken jelenlenni és bírázataikban résztvenni. Halberstadtban meg a hírneves Kehr tart a gyakorlóiskolában hetenkint egyszer mintaelőadást.

De még más tekintetek is parancsolják, hogy minden képezdei tanár a gyakorlóiskolában is legyen elfoglalva. Ugyanis ily beosztás mellett a képezdei tanár megovatik az elméletnek túlságos előtérbe való állításától és nem jön ki a praxisból, (mert valóban neveléséges dolog is, ha tanítóképzéssel foglalkozván, fontos gyakorlati kérdésekben nem tudná megmutatni a módszeres eljárást); másrészt a tanítójelölt nem fog azon kárhozatos helyzetbe jutni, hogy a gyakorlóiskola külön tanítóját, ki a képezdében nem tanít, valami igen melles embernek tekintse, mi hivatásának felfogására nézve, fűrhetlen állapot.

De a gyakorlóiskola tanulói is előnyben vannak, ha a szaktanárok által oktattatnak, mert elvitázhatlan tény, hogy az egy, külön gyakorlóiskolai tanító (ha még oly derék ember is különben) nem érthet és kezelhet minden tantárgyat oly mesterileg, mint azt oly képezdei szaktanárotól, kik azelőtt szintén népiskolai oktatással foglalkoztak, várni följogosítva vagyunk. „Aki tanítókat képez“, mondá egy alkalommal idevonatkozólag kegyes főpásztorunk, „annak a tanításban művészeknek kell lennie.“ Így tehát minden tantárgyban alapos, kitünő oktatást nyernek a gyakorlóiskola tanulói a képezdei tanároktól. Aki attól tart, hogy 3—4 ember elsőzzön a levest, az gondoljon legtöbb városi népiskoláinkra, ahol az

osztálytanítón kívül szintén még 2—3 ember (hitelemző, tornamester, rajztanító) oktatja a gyermekeket, csakhogy sokkal kevesebb egyöntetűséggel mint nálunk. És hogy az osztatlan iskolának megvannak különleges és kiváló előnyei, azt Kellner műveiben bővebben olvashatjuk. Itt csak annyit említek föl, hogy amit extensivitásban netán veszít, azt bőven megnyeri intensivitásban. Aki ezt nem látja be, az nem ismeri az osztatlan iskolát, melyben főleg a 2. 3. osztályú tanuló a felsőbb osztálybeliek tananyagából hallgatólágasan igen sokat előre is elsajátít, a viszonyokkal nem ismerős emberrel pedig nem érdemes vitatkozni.

Az igazgatásom alatt álló képezde gyakorlóiskolája egyéb előnyei: hogy abba csekélyszámú és jobb házából származó gyermekek járnak, hogy ildomosságra vezetettek növendékei (ami bizony pl. városunk népiskoláiban nagyon hiányzik, és nem is igen csodálandó, hogy hiányzik, lévén ott egész sereg gyermek egy, többnyire szűk teremben, sokszor a legelhanyagoltabb neveléssel), hogy a vallásosságra nagy súlyt fektet, hogy kitünően föl van szerelve, növendékei 1 perczig sem hagyatnak magukra, hogy a tanterem tágas és igen szép, hogy szabad idejüket a gyermekek tanítójelöltek felügyelete alatt az intézet kertjében tölthetik, alkalmas játékok rendezése mellett, hogy a gyöngé tanulókat tanítójelöltek által a tanidőn kívül is segítettnek, hogy a gyermekek előmeneteléről szülőik havonként írásbelileg tudósittatnak, stb. Hogy ennyi előny mellett gyakorlóiskoláinknak mégis annyi ellensége van, az magyarázatát abban leli, hogy ez az egyetlen katolikus felekezeti fiiskola a városban, hogy még ifjú intézmény (1872 óta áll fön) és hogy sokan a tandíjat irigylük tőlünk, melyet a gyermekek fizetnek. De vigaszunkra szolgál azon örvendetes tapasztalás, hogy viszonylagosan igen nagy százalékot szolgáltatott és szolgáltat gyakorlóiskoláink a középtanodának, hol növendékeink általában jól tanulnak és azon körülmény, hogy azon szülők, kik elpártoltak gyakorlóiskolánktól (sokszor oly ráhatás következtében, melyet e helyen több helybeli néptanító reputatiója érdekében bővebben

esetelni nem akarok) rendszeren ismét visszahozták gyermekeiket hozzánk. Ez nekünk fényes elégtétel.

Akik azt vetik szemünkre, hogy hisz a gyakorlóiskolában tanítójelöltek is tanítanak, azok fontolják meg, hogy az a gyakorlati tanítás az összes időnek $\frac{1}{6}$ -részére terjed csak, és hogy ez oly előkészülés után és felügyelet alatt (a szaktanár jelenlétében) történik, mely — ha sok hivatalban álló tanítóra is kiterjedne — a legaldásosabb eredményt szülné. Ha valaki minderről meggyőződést kíván szerezni, alulírt a legnagyobb készséggel rendelkezésére álland.

q) Az internatus még sok képezdében hiányzik, és ez főleg nálunk nagy hiba. Nevelés a fődolog a képzésben, hisz a tanítás is csak a nevelés egy eszköze; de miként foganatosítsuk azt kellő mérvben, midőn a növendék csak rövid ideig van szemünk előtt? Pedig mily égetően szükséges nevelni a tanítójelöltet, nevelni őt vallásosságra, munkásságra, igazságszeretetre, nyájasságra, engedelmségre, tisztaságra, hazaszeretetre . . ! Mindezt az internatus mellett könnyen lehet valósítani. Aki netán irtózik a belakástól, olvassa Kehr halberstadti programját; lehetetlen, hogy meg ne térjen. Fontoljuk meg csak jól, mennyi idő megy a jelenlegi berendezés mellett kárba, mennyi időt vesz igénybe a félreeső, távoli utcákban lakó ifjak iskolába való járása, mennyi rosz ragad a fogékony ifjúra a nagy, zajos városban, mennyi hiánynyal, nélkülözéssel kell nekik most küzdeniök! Beláthatjuk akkor, mily nagy jótétemény a leendő tanítónak a belakás, mily valódi Istenáldása az rájuk nézve.

r) Nem csekély hátrány a tanítóképzésben az is, hogy magánúton is lehet oklevélhez jutni. A legprimitívebb képzésű embereknek is megadja a miniszterium az engedélyt magánvizsgálatra; akit szídnak érte, az azonban a felekezeti képezde. Nézzük, mit mond a magán-tanulókról a boldogult Dölle („Iskolabarát“, 1867.): „Még soha sem hallottam én azt, hogy: „ez a pap soha sem tanulta a theológiát“ . . . „ezen katonatiszt soha sem volt még fegyvergyakorlatoknál avagy újonczkatonák között“ . .

„ez az építőmester most templomot akar építeni, de ő maga életében sem látott templomot!“ . . . „ez az ember gyógyszerért akar nyitni, de eddig soha sem volt gyógyszerárban, ő rőföskereskedő volt mostanáig!“ . . . de ilyet már hallottam eleget: „soha sem volt gyermekek között, és mégis képesített tanító!“ . . . „soha sem is álmodott ez ember valamit módszertanról, és mégis tanítónak neveztetett ki“ stb. stb. Végül megkívánja Dölle, hogy csak hivatott, „keményen megpróbált“ egyének lehessenek tanítókká és hogy azok a teljes képezdét mint nyilvános tanulók elvégzettek legyenek. És ezen nézetet teljesen magamévá teszem.

s) Megbocsáthatatlan hiba (bármely okból eredt legyen is), ha a tanítóképezde külön, önálló gyakorlóiskolával nem rendelkezik. Diesterweg szerint a képezde annyit ér, mennyit a vele összekötött gyakorlóiskola, és jóformán igaza van. Egészen semmiestre, hisz akkor a külön gyakorlóiskolát nélkülöző képezdek (kivált az előbbieket) épen semmit sem érnének! Tiltakozom azon felfogás ellen, mintha az is elegendő volna, ha a növendékek valamely helybeli más elemi iskolába vezetettek időközönként, amely aztán a gyakorlóiskolát pótolni hivatva van. A képezdei növendékek gyakorlati kiképzése oly népiskolát tesz elengedhetlenül szükségessé, mely a képezdei igazgató vezetése alatt áll és egy földel alatt van a képezdével.

t) Nem csekély hátrány az is, hogy nem minden képezde bír elegendő és alkalmas tanszerekkel, tanári és ifjusági könyvtárral, kísérletfölddel, hol a kertészet taníthatatnék, külön zene- és rajzteremmel. Hol az eszközök hiányzanak vagy szűkmarkulag osztatnak ki, ott fényes, de még kielégítő eredményt is hiába várunk. Épen úgy fölemelendő azon körülmény, hogy míg az állam saját képezdeire szalézreket fordít évenként, addig a felekezetiék pénz dólgaiban csak vegetálnak; igaz, hogy több lelkes püspök segít e bajon, és majdnem erején fölült költ präparandiákra; de egyes ember ereje a legtöbb esetben mégis kevés

és már csak a jogegyenlőség is úgy kívánja, hogy a felekezeti se tekintessenek mostohagyermekül az állam részéről. Évi ösztöndíjaink néhány képezdében alig jöhetnek drága világunkban szóba.

u) A hadkötelezettség is akadályozza nem egy törekvő ifjút a háborítlan tanulásban, elvonván őt sokszor a vizsgálati napon az iskolától.

És így valahára végére értem a panaszoknak, jajoknak.

A szakavatott bizonyára felismerte, hogy tapasztalásból beszélék.

II.

Tenődök a tanítóképzés reformálását illetőleg.

A jelenlegi tanítóképzés hiányait, hátrányait híven ecseteltem; de azok oly számosak, hogy a szakember a javítást, reformokat illetőleg kétségbe esnék, ha a találékony ügyszertet nem segiténé őt.

És így — habár épen nem könnyű feladat vár rám — hozzálatok a hazai tanítóképzés reformálását illető nézeteimnek előadásához. Előre csak annyit bocsátok, hogy tisztán az ügybuzgóság vezeti tollamat; anyagi előny nem háromolhatik dolgozatom után rám, máskülönbén sincsenek vágyaim. Illetékesnek pedig annyiban tartom magamat, amennyiben közel egy évtized óta tanítóképzéssel foglalkozom, azelőtt is a tanpályán működtem, tanítónak gyermeke vagyok, az idevágó irodalmat áttanulmányoztam, több ízben már értekeztem is e tételről és húzamos idő óta elmélkedésem kiváló tárgyává tettem, úgy hogy lelkelem legfőbb kívánatait ecsetelhetem a következőkben.

Ha a tanítóképzési ügy igazán szívünkön fekszik és azt alaposan reorganizálni törekszünk, akkor legfőbb kívánalom:

1) a tanítóképezdei évfolyamok számát 6-ra kiterjeszteni.

Tudom, hogy ennek hallatára megjíed nem egy kollega; pedig nincs, mitől. Mert ha a dolgot taglaljuk, azt találjuk,

hogy a 6-évi cursus mellett a leendő tanító még 1 évet nyer is. Hogy mikép? Egyszerűen úgy, hogy a 6-évi cursus mellett a középtanodai vagy másnemű előkészítés a képezdére fölslegessé válik, és ekkép a mostani 4 középtanodai (mert a törvény ennyit ír elő, a kivételek pedig nem döntenek) és 3 képezdei osztály vagyis összesen 7 év helyett ezentül 6 képezdei cursus kívántatnék, és így valóban 1 évet nyer a növendék.

Aki még mindamellert fél a képezdek megnéptelentésétől, az fontolja meg, hogy a növendékek a 6 cursus alatt a szükség szerint segélyben részesülnének, mint jelenleg is, és így, ha tudják az érdekeltek, hogy a tanítóvá kiképeztetni óhajtott egyént nem kell előbb a költségés középtanodába küldeni, bizonyára szívesen küldik a képezdebe, ha mindjárt 6 cursust számlál is.

Hát a költség honnét kerül ki? Onnét, honnét eddig. Az állam mégegyszer annyi cursus mellett úgy fog az eddigi költséggel vagy legalább nem sokkal nagyobb összeggel boldogulni jövőben is, ha nem osztogat mindenkinek segélyt, mert nem mindenki valóban rászorult. Nézetem szerint minden cursus 20—25 növendéket számlálhatna (a maximum lehetne 25), és így az egész intézet 120—150 növendéket. Ezek egyharmada egészen ingyenes köztartásban és benlakásban részesülne, egyharmada félingyenes lehetne és az utolsó harmadrész fizetésesekből állna, mindannyi az intézetben lakték és étkeznék. A felekezetek pedig úgy emelhetik tanítóképezdeiket 6-évfolyamuakká és internatusokká, anélkül hogy erejüket föltülműlő áldozatba kerülne, ha képezdeik számát leszállítják körülbelül feleenyire (különbön megjegyzem, hogy az államiakat is reducálni kívánom), mert többre nincs is szükség. Jelenleg 30—40 (néha még kevesebb), legfőlebb 50—60 növendéket számlálnak a hitfelekezeti képezdek. Ne fecséreltessék el a pénz ilyen hiányos intézetekre, hanem tegyük össze és tartunk föl tökéletes szervezéssel birókat. És nem túlságosan sok 6 cursus a leendő néptanító számára? Semmiesetre sem. Hogy valaki becsteltes fogalmazványt ta-

nuljon elkészíteni (ezt pedig mulhatlanul kell a tanítótól követelni), már ahhoz is több kell 3—4 évnél. És ki merné állítani, hogy Dölle túloz, midőn azt mondja: „Hogy a néptanító a kor igényei szerint magasztos feladatának színvonalára küzdhesse fel magát, akár mint tanító, akár mint nevelő, alaposan és összefüggőleg kell értenie azon elveket és szabályokat, melyeket a nevelés és tanítás czélszerű intézése a tapasztalás vezérfényénél megállapított az emberiség neme-sebb részének gondolkozó szelleme.“ A nyelvzakról akkép vélekedett ugyanő, hogy nagyon kívánatos, miszerint „a néptanító szóval és írásban hibátlanul és mívelt emberhez illő csinnal fejezze ki gondolatait,“ hogy az irodalom forrásainál gondolkodás- és érzésmódját tisztázza és ezáltal magát az eldurvulás és aljasodás veszélyei ellen vértesse. És mily szépen ecseteli általában a képzés szükségességét a leendő tanítóknál! Azt mondja ugyanis: „Amivel magunk sem bírunk, azt másra át nem ruházhatjuk. A fogalmak, melyek nélkül a néptanító szelleme szükölködik, az érzelmek, melyek a néptanító keblét nem hevítik, a tettek, melyek vonzó példaként a tanító magatartásából és föllépéséből a népiskolára vissza nem hatnak, okozzák egyenkint és összevéve azon szánni való népnevelési hiányokat és fogyatkozásokat, melyeket a gyermekéveken túl helyreítani nem lehet. Amilyen a tanító, olyan iskolája. Nyújtson tehát a képezde módot és eszközöket arra, hogy a benne képesített egyének az állam és a család méltó kívánalmainak tetteleg megfelelni tudjanak és akarjanak is.“ Igen ám, de hogy ezt a képezde tehesse, ahhoz idő, még pedig hosszú és jól fölhasználtnak kell; nem elég ahhoz 2—3 év, hisz ennyi idő alatt alig lehet minden egyes növendéket kiismerni, annál kevésbé rá irányítólag hatni, ami pedig oly fölötte szükséges a legtöbb ifjúnál.

Hallgassuk meg még néhány tekintély szavát ugyanezen tárgyról. Schmidt K. „Zur Reform der Lehrerseminare“ cz. művében azt mondja: „A jelenlegi népiskola tanítóitól sokkal mélyebb és tágabb képzést kíván, mint néhány évtizeddel ezelőtt még csak sejteni is lehetett. — Mindenesetre kell a

tanítójelöltnek oly ismeretkörökkel birni, hogy azokban még akkor is otthonos legyen, ha a népiskola legmagasabb tökélyre emelkedik.“ Luz „Lehrbuch der prakt. Methodik“ cz. művében idevonatkozólag ezeket olvassuk: „A tanítónak alapos és kimerítő képzésre van szüksége, ha helyét becsülettel akarja megállni és az ifjúság nevelésére jótékonyan hatni kíván.“

Alapos és elég tágköri ismeretekre pedig nem lehet rövid idő alatt szert tenni, mert ezen esetben Curtman szavai állanak, hogy „rövid idő alatt a képzés sokoldalúsága veszélyessé válik nagy mértékben, mivel felületességre és jellemtelenségre vezet.“ Ettől pedig minden áron meg kell menteni leendő tanítóinkat.

Aztán ha az ügyvéd, az orvos, a pap, a tanár, a mérnök, az építész stb. 12—13 évig tanul, szeretném tudni, hogy volna sok fele annyi a néptanító számára?! Igaz, a plébános nem 2-szer, hanem rendszeren 3-szor, 4-szer és többször annyi díjazásban részesül, mint a tanító; de műveltségre, tanultságra nézve kell, hogy a tanító legalább fele annyit tanult legyen, mert különben nem is társaloghat haszonnal a pappal és a magasabb képzettséggel fogják a tanítók maguknak a magasabb fizetést is kivívni. Csak a haladás ellensége sokallja a 6-évi cursust tanítóképezdékben! Lám Szászországban (a királyságban) máris 6-éviak a képezdék, Németország egyéb részeiben a 2-évi präparandákkal együtt 5 cursussal birnak, Ausztriában 4-évfolyamuak, de 1 előkészítő cursussal ellátvák, sőt a magyar püspöki kar elaboratuma is említi az előkészítő osztályt, mely esetben a katolikus képezdék máris 4-évfolyamuak gyanánt tekinthetők ez időszert.

És hányszor volt (főleg a közelmúltban) lapjainkban a jobb, behatóbb tanítóképzés hangsúlyozva; csak hogy a módját rendszeren tévesen választják meg az illetők. Legtöbben emelni akarván a tanítóképzést, 6 középtanodai osztályt kívánnak a képezdebe fölveendőtől. Nem fognak boldogulni sehogy sem. Mert, aki 6 osztályt végzett, bolond (a világ itélete szerint), ha a képezdebe megy és ott még 3 évet tölt;

hisz 9 év alatt majdnem kitanulja a magasabb pályákhoz megkívántató iskolákat és aztán magasabb fizetéssel magasabb állásokat nyerhet el.

Nem is fognak jönni, legalább jó tanulók bizonyára nem. De ha jönnének is, nincs bennök köszönet. Tudnak sok (?) fölöslegest, a szükségesből pedig sokat nem tudnak, pl. zenét, és ezt a 6 osztályt végzett egyén már nem is igen bírja megtanulni; de meg a gög, melyet rendszeren magukkal hoznának, épen alkalmatlanokká tenné őket néptanításra. Azért 6 cursust számláló képezdét nyissunk, azokba a falusi tanulókat, ki az elemi tanodát jó sikerrel elvégezte és némi zene-előismerettel bír, 14-éves korában vegyük föl, hogy aztán 20-éves korában léphessen neki való képzettséggel a tanítói pályára. Hat év alatt megszerezheti magának jeles tanárok vezetése mellett a szükséges általános műveltséget, megtanulhat jól orgonálni, zongorálni, énekelni, megismerkedhetik a gazdaságtannal, szaktudományával: a pädagogiával és megszerezheti magának a gyakorlóiskolában a megkívántató iskolai praxist. Mindez elengedhetlenül szükséges, és jól csak egy teljes egészet képező intézetben szerezhető meg, egy-másra szervesen támaszkodó évfolyamok alatt.

2) Az említett 6-évfolyamú képezde tantervét a következőkben van szerencsém bemutatni.

Előlegesen azt kell megjegyeznem, hogy én megkülönböztetni óhajtom a kántortanítót (helyesebben: tanító és orgonista) az u. n. osztály-tanítótól a képezésnél úgy mint a képezdei oktatás tartama alatt, még pedig olyformán, hogy a zenére minden növendék köteleztessék a legelső 2 cursusban, melynek végeztével kitűnik, bír-e arra tehetséggel, hajlammal vagy nem. Ha igen, akkor továbbtanul zenélni minden cursusban, hasonlóképen kertészetet és gazdaságtant, mely szakokra a 3. 4. évben 4—4, az 5. 6. évben 6—6 heti óra esik; ha nincs tehetsége a zenére, akkor a 3. évtől kezdve az arra és a gazdaságtanra eső órák latin nyelvre fordítandók, mely az illetőknek ingyen előadatik és kötelező rájuk

nézve. Ily módon minden tanítójelölt leendő hivatására kellőképen előkészítettik; a leendő falusi kántortanító a zene és gazdaságtant által, a leendő osztálytanító a latin nyelv által, melylyel nagyobb faluhelyeken, mezővárosokban mellékjövedelmét könnyen szaporíthatja egyrészt, magasabb képesítésre alkalmasabbá válik másrészt. Lehetne azt a megszorítást is alkalmazni, hogy városokba csak a kitűnő, jeles oklevéllel bírók jöhetnének; de azt nem tartom szükségesnek (Oberländer szerint), hogy a kántortanítók és városi tanítók külön képeztesse ki. Magától értetik, hogy a pädagogiában, anyanyelvszakban, történetben, mennyiségtanban, természettudományokban, a technicali szakokban stb. egyenlően és egyidejűleg oktattatnak a növendékek, tekintet nélkül arra, vajjon orgonistákká is váljanak-e vagy nem. Az ily berendezés még külön tanerőt sem igényel, mert a latin nyelvet a valóstán tanára adhatja elő, zenetanár pedig úgy is van az intézetnél alkalmazva. Ily módon minden növendék teljesen kiképezhető a leendő pályáján fölmerülő kiválnalmak gondos figyelembe vételével. A falusi kántortanító fog érteni a gazdaságtanhoz, fog tudni jól orgonálni, énekelni, zongoraleckéket adni; a városi tanító ezekkel nem terhelhetik, mert legtöbb esetben úgy sem venné hasznát, de a latin nyelv ismerete által a műveltség egy hathatós eszközét szerezte meg magának. Jelenleg úgy is igen sok panaszt emelnek (és joggal!) az ellen, hogy a fiatal tanítók nem alkalmasak a kántorságra; ez tervem szerinti oktatásnál nem fordulhatna elő. A latin nyelvet talán valamely modern (pl. francia) nyelv is pótolhatná, vagy több időt fordítanánk a németre vagy más hazai nyelvre.

Az általános heti órabeosztást ekképen állapítottam meg:

	O s z t á l y o k							Össze- sen
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	gyakorló-iskol.	
1. Vallástan	3	3	3	3	2	2	3	19
2. Által. pädagogia	—	—	3	3	—	3	—	9
3. Részl. „	—	—	—	—	8	4	irv.	} 37
4. Iskolai praxis	—	—	—	—	4	8	szeml.	
5. Anyanyelv	4	4	3	3	2	2	3	21
6. Másod-nyelv	3	3	2	2	2	2	2	16
7. Történet, földrajz	3	3	3	3	—	—	reál. 5	17
8. Mennyiségtan	4	4	3	3	2	—	—	4
9. Természettan	—	—	3	3	3	—	—	10
10. Vegy- és ásványtan	—	—	2	3	—	—	—	5
11. Természetrajz	3	3	2	—	—	—	—	8
12. Gazdaságtan	—	—	—	—	2	2	—	4
13. Kertészet	2	—	2	—	2	—	—	1
14. Zene	3	3	2	2	2	2	—	14
15. Ének	3	—	2	—	2	—	—	1
16. Rajz, szépirás	4	4	3	2	2	2	1	18
17. Tornászat	3	3	2	2	2	2	1	15
összesen . .	35	35	35	35	35	35	26	
a) Latin nyelv	—	—	4	—	6	—	—	10
b) Házi ipar	4	—	2	—	2	—	—	2

A tanterv vázlata ez:

Pädagogia: III. évfolyam: lélektan és logika (h. 2 óra), képek a tanítás és nevelés történetéből (h. 1 óra.)

IV. évfolyam: által. és részl. neveléstan, által. tanítástan (h. 3 óra.)

V. évf. részl. tanítástan (h. 8 óra), tanoda látogatás (h. 4 ó.)

VI. évf. a nevelészet összefüggő története (h. 2 óra), iskolai törvényhozás (h. 1 óra), tanítási gyakorlatok (h. 8 óra), bírálatok (h. 4 óra.)

Anyanyelv. I. évf. szótan (h. 2 óra), olvasás, előadás (h. 1 óra), fogalmazási gyakorlatok (h. 1 óra.)

II. évf. szóképzés, mondattan (h. 2 óra), olv. előad. és fogalm. mint az I. évfolyamban.

III. évf. irány- és költészettan (h. 2 óra), olv. előad. (h. 1 óra.)

IV. évf. irodalomtörténeti képek (h. 2 óra), olv. előad. fogalm. (h. 1 óra.)

V. évf. rendszeres irodalomtörténet és ezzel kapcsolatban előadási és fogalm. gyakorlatok (h. 2 óra.)

VI. évf. rendszeres nyelvtan (h. 1 óra), nagyobb irodalmi termékek fejtegetése (h. 1 óra) és ezzel kapcsolatban előadási és fogalm. gyakorlatok.

Földrajz, történet. I. évfolyam: a szülőföld és hazaföldirata és története (h. 3 óra)

II. évf. képek a világtörténetből (h. 2 óra), Európa földrajza (h. 1 óra.)

III. évf. Az ó- és középkor rendszeres története (h. 2 óra), a többi földrész földrajza (h. 1 óra.)

IV. évf. Az újkor rendszeres története (h. 1 óra), a haza összefüggő története (h. 1 ó.) mennyiségt. és physical földirat (h. 1 óra.)

Mennyiségtan. I. évf. A 4 művelet nevezetlen és többnevű egész számokkal és tizedes törtekkel (h. 2 óra), fejszámolás (h. 2 óra.)

II. évf. a közönséges törtek és az aranszámolás (h. 2 óra), a mértan alakitása (h. 2 óra.)

III. évf. 4 művelet ellentett és algebrai számokkal, hatványozás és gyökvonás (h. 2 óra), fejszámolás (h. 1 óra.)

IV. elsőfoku egyenletek 1 ismeretlennel, haladványok, logaritmikusok, életbiztosítás, kis luttri (h. 2 óra), fejszámolás (h. 1 óra.)

V., VI. évf. a) első évben: a mértan bizonyító és számítással járó elemei (h. 2 óra);

b) a második évben: az arithmetica és algebra ismételése (h. 1 óra), fejszámolás (h. 1 óra.)

Physika. III. A természettan egyszerűbb tételei.

IV. A delejesség, villanyosság, meteorologia, hő, hang.

V. A fény, az erőműtan, az által. tulajdonságok.

Vegy- és ásványtan. III. Az ásványtan elemei vegytani magyarázatokkal.

IV. a) első félévben: az ásvány-, kőzet- és földtan rendszeres ismertetése;

b) második félévben: a vegytan rendszeres ismertetése.

Természetrész (ember-, állat- és növénytan.)

I. évf. a) első félévben: egyes állatok ismertetése;

b) második félévben: egyes növények ismertetése.

II. évf. a) első félévben: állatok rendszeresítése;

b) második félévben: növények rendszeresítése.

III., IV. évf. a) első évben: test- és egészségtan;

b) második évben: által. állat- és növénytan.

Zene. I. évf. zongorálás, az által. zenetan elemeivel (h. 3 óra.)

II. évf. zongorálás az által. zenetannal (h. 2 óra), hegedülés (h. 1 óra.)

III. évf. zongorálás (h. 1 óra), hegedülés (h. 1 óra.)

IV. évf. összhangzattan (h. 1 óra), hegedülés (h. 1 óra.)

V. évf. összhangzattan (h. 1 óra), orgonálás (h. 1 ó.)

VI. évf. orgonálás (h. 1 óra), kántori teendők és a zene története (h. 1 óra.)

Ha ezen tanterv nyomán haladunk, akkor célhoz vezető, biztos utat követünk.

Látnivaló, hogy az alsó 4 osztályban főleg az általános

műveltség czéloztatik, (főszlyt az elemekre fektetvén, u. m.: fejszámolás, nyelvtan, helyesírás, haza) úgy azonban, hogy a pädagogia alaptudományai (test-, lélektan) és a zene már gondosan ápoltnak; a két legfelsőbb évfolyamban ellenben a pädagogiára, mint a tanítóképezde legfontosabb szaktudományára fektettem a főszlyt, mert kell, hogy abban a leendő tanító elegendő elméleti és gyakorlati tájékozottságot nyerjen, még pedig kimerítő mértékben, a mihez pl. épen nem elég a mostani kép. tanterv értelmében 2—3 h. órát tanodalátogatásra és gyakorl. tanításra fordítani. Én fölvettem a 2 legmagasabb cursusban e czélra összesen 12 h. órát, mihez még h. 4 óra birálat számítandó; 2—3 h. óra alatt legfőlebb áttekintést (kevésbé szigorú értelemben vévén a szót) lehet szerzeni a methodikáról, annyit azonban a theologus részére is szükségesnek tartok; tanítónak okvetlenül sokkal több kell ennél. Mily szép eredményhez lehetne jutni tantervem alapján nyújtott tanítással! A pädagógiát pl. 4 évfolyamra kiterjeszhetnők; 16-éves koruktól 20-éves korukig tanulnak, nem mint jelenleg 15-től 18-ig; ez pedig nagy különbség. A zenét, éneket mind a 6 cursuson tanulná a tanítójelölt és csak kielégítő eredményt is nem lehet sokkal rövidebb időben elérni kevés heti óraszám mellett, már pedig a képezde zene- és énekkutatásra heti 4—5 óránál többet nem fordíthat a többi tantárgyak megrövidítése nélkül. Ha hozzávesszük még, hogy a nyelvszak, mennyiségtan, földrajz, történet és a természettudományok is a képezde czéljának megfelelő tanmenet- és terjedelemben taníthatatnak a 6-évi cursusban, (amit a középtanoda pl. soha sem tehet, nem lévén czélja alsó osztályainak a képezdére való előkészítése); hogy az internatus nyújthat csak időt, módot, alkalmat a növendékek kellő valóságos, ethikai, morális, intellectualis, physical kiképzésére: akkor bizonyára belátjuk, mily nagy szükség van a 6-évfolyamu képezdére, melylyel benlakás köttetik össze. Hogy papokat, katonákat külön intézetben vélnék leghelyesebben kiképezhetni, az csak helyeselhető; hogy a leendő papnak előnyére van a középtanodai felső osztályok elvégzése alatt is már se-

minariumokban lakhatni és a katonának külön intézetekben, azt szakemberek állítják; de akkor nem ismerek okot, be nem látni annak szükségességét, hogy a tanító is külön, sajátlagos céljának elérésére alkalmas tanodákban nyerje teljes kiképzését, annál inkább, mivel hivatása sok oly ismeretet, ügyességet igényel, melyeket a középtanoda nem nyújt, nem nyújthat, (pl. zene), más intézet sem adhat meg.

3) Tantervünk keresztülvitelében és a tankönyvek megválasztásában arra legyen főgondunk fordítva, hogy az idealisticus irányt felköltjük, fejlesszük és helyes irányba tereljük. A mikéntre e helyen nem terjeszkedhetem ki; legyen elég mondanom, hogy e célra a pädagogia és az irodalom története, a historia, vallástan, ének és természetrajz kiválóan alkalmas.

4) Igen nagyot lendítenénk a tanítóképzési ügyön az által, hogy ha a leendő képezdei tanárokat szakszerűleg kiképeznők.

Ide vonatkozólag a következő véleményem van:

A leendő képezdei tanártól mindenekelőtt kívánjuk a 6 évfolyamu képezde jeles eredménnyel való elvégzését; mert valamint azon tábornok ismeri legjobban a katonai életet, ki mint közlegény is szolgált, úgy azon képezdei tanár fog legjelesebben működni, ki mindenképen ismeri a tanítói életet és érezni is tud, mint tanító szokott érezni. Ha azután elvégezte a képezdét jó sikerrel és néhány év múlva oklevelet nyert, még pedig középszerűnél mindenesetre jobbat, (a mi aztán biztos garancia arra nézve, hogy jó tanító): megkívánom, hogy ujabbi 2—3-évi népiskolai praxisra menjen, az alatt azonban bizonyos szakokból kiválólag készüljön és azután e célra kinevezett vizsgáló-bizottság előtt polgáriskolai (vagy felső népiskolai) tanító-vizsgálatot álljon ki. És ez jogosítja föl az illetőt a képezdei tanárságra való különleges előkészítésre, mely abból áll, hogy az ország 1—2 helyén fölállítandó képezdei tanárokat képző intézetbe fölvetetvén, ott saját szakmájában kitünő szakemberek által tovább képeztetik és vég-

tére 2-évi nyilvános, szorgalmas tanulás után képezdei tanárságra vizsgálatot (még pedig igen szigorut) tegyen. A képzetlen tanárokat képző intézet mellett felső népiskola és tanítóképezde is legyen, hogy a hallgatók az elsőben mindkét év alatt rendes-, a másodikban tanulmányaik befejezése idején néhány tanítási kísérletet tehesenek. Míg a felső népiskolai vizsgálat 4 szakmát számlálhatna (1. anyanyelv, történet, 2. föld-, természetrajz és gazdaszat v. kézműtan, 3. mennyiségtan, physica, 4. rajz, torna és ének), addig a képezdei tanárok képesítésénél 12 szakot különböztetek meg, melyek a következők:

human. szakt.	}	1. általános pädagogia,		
		2. részletes „		
		3. vallástan, latin,		
		4. anyanyelv,		
		5. másod nyelv,		
		6. történet, földrajz,		
real.	}	7. mennyiségtan,		
		8. physica, vegy- és ásványtan,		
		9. természetrajz és gazdaszattan,		
		művészs.	}	10. zene, ének,
				11. rajz, szepírás,
				12. tornaszat.

Hatévolyamu képezde, mely külön (habár osztatlan) gyakorlóiskolával is bír, szükségli is e 12 tanárt, kik közül egyik igazgató, másika, a részl. pädagogia tanára, egyuttal a gyakorlóiskola vezetője. Van tehát tulajdonképen 1 igazgató, 1 gyakorlóiskolai vezető és 10 rendes tanár.

A tanárképzőben minden hallgató heti 10—12 órát fordít szakmáinak tanulmányozására, 4 órát pädagogiára, 2—4 órát szakmáival rokon tárgyakra, 4—6 h. órát felső népiskolai iskola-praxisra. És ily módon (és csakis ilyképen) vélem én a képezdei tanárok kiképzését leghelyesebben eszközölhetni. Kivihetlenség nincs benne. A hallgatók 200—400 frtnyi évi segélyben részesíttetnének. Számuk nem volna nagy. Az intézet akadémiai ranggal kell, hogy bírjon.

Az ekképen kiképzett präparandiai tanár fog sikerrel

működhetni a gyakorlóiskolában is, lévén neki többévi népiskolai praxisa, különös szakmáit is alaposan fogja tudni, mert eltekintvén az alaptól, melyet maga is a tanítóképzésben nyert, készült azokra magánúton 2—3 évig, vizsgálatot tett azokból, továbbá nyilvános tanár-képzőben 2 esztendő újra azokra szánt és megvizsgáltatott belőlök.

Mindezen előnyökkel az egyetem sem rendelkezik; mert ott: a) nincsen tekintet a leendő képezdei tanárra fordítva, b) a tanulásrend, a fegyelem nagyon léha, úgy, hogy bizony nem nyújt elég biztosítékot solid tudomány iránt, (a vizsgálat sokszor szerencse játéka!), c) igen költséges, mert legalább 3 évet vesz igénybe, d) nagyon elvonja a leendő képezdei tanárt a népoktatási üggyől, impraktikussá, gyakran gőgössé, felfuvalkodottá és mégis használhatlanná teszi a hallgatót, a mitől a leendő képezdei tanárt okvetlenül meg kell óvni. Diesterweg ugyan néptanítótól is egyetemi képzést kívánt, de nem érthetett szószerinti egyetemen nyert képzést, mert az egyetemi képzést saját tapasztalásból ismervén, igen csekély becsét tulajdonított neki. Nálunk dr. Kiss Áron szintén egyet. képzést kívánt egykoron. E sorok íróját azonban legkevesebb meg győzte meg nézetének helyességéről. Hihetőleg fogja dr. Kármán Mór is, ki a képezd. tanárok gyűlésén fog ugyanezen tételtől értekezni, az egyetemet egyedülüdözőt kiképzési eszközül oda állítani. Csak rajta! Gräfe, Niemeyer és más jeleseink nem azon nézetet táplálják. V. ö. a nevezettek műveit.

5) De ha már messzeható reformokat nem eszközölhetünk mindjárt, mégis azonnal életbe lehet léptetni a következő javításokat:

aa) A jelenlegi szervezetet főbb vonalaiban megtartván, a képezdére való előkészítéssel egyes, ügyes és buzgó tanítókat bízunk meg, kik kiadandó utasítás szerint készítsék elő tanítványaikat a magyar és német nyelvben, számtanban, földrajz-történetben, vallásban, természetrajzban és zenészetben és azután fölvételi vizsgálat alapján vétessenek föl a képezdébe. Ily módon legalább az elemek-

ben biztos növendékeket nyerhetünk, kik egyuttal zene-előismerettel is rendelkezvén, sokkal alkalmasabbak lesznek a középtanodából jötteknél már azért is, mivel fegyelmezettek, jobb tehetségek nyerhetők ily módon, több szorgalommal és nagyobb buzgalommal fognak bírni és a tanítói étellel idejekorán megbarátkoztak, a városi rosz légkör behatásától ellenben mentek.

bb) A jelenlegi tantervet dolgoztassák át, a magas követelmények szállíttassanak alább, hogy aztán az előirtakat valójában el is lehessen érni.

cc) A fölvételnél a betöltött 16-ik évet kívánjuk.

dd) Irattassanak meg a hatóságok tölszólítására legalább a legszükségesebb, még hiányzó tankönyvek.

ce) A gyakorlóiskolában minden képezdei tanár működjék, a gyakorlóiskolai tanító állása rendes tanári állásra emeltessék, úgyszintén a segédtanári, mely esetben a képezde az igazgatón, a rajz- és zenetanáron kívül 4 rendes tanárt számlálna, kik aztán a tantárgyakat pl. akkép oszthatják meg maguk közt, hogy az első a 2 nyelvet tanítaná, a 2-ik a földrajz-történelmet, a 3-ik a mennyiség-tant és physicát, a 4-ik a természetrajzot, gazdaságtant és kertészetet. Ez esetben a legújabb (1877-iki) tanterv szerint az elsőre 16. h. óra esik, a másodikra 11, a harmadikra 14, a negyedikre 7, mihez a képezdében és a gyakorlóiskolában 7—8 óra kertészet számítandó; hozzájárul az elsőnek a gyakorló iskolában 5 óra nyelgyakorlatok, a másodiknak 5 óra reáliák, a harmadiknak 4 óra számolás és így mindenikre esik 15—20 h. óra.

ff) A magántanulást végkép szüntessék be.

gg) A hol külön gyakorló iskolával még ez idő szerint sem rendelkeznek, okvetlenül állíttassék fel az.

hh) Minden képezde meghatározott minimális taneszközökkel és könyvtárral (tanári és ifjusági) bírjon.

ii) A hadkötelezettségtől mentsék föl a leendő tanítót véglegesen.

Leteszem tollamat.

Hő óhajom az, hogy jelen dolgozatom minél tágabb körben nyerjen elterjedést és ezáltal a tanítóképzés ügyét előmozdítsa. Mert valóban szükség van reformra oly intézetnél, melynek tantervéből alig kivethető, mi legyen tulajdonképeni célja. Aztán hagyjuk azt a középtanodai előkészítést, hisz a középtanoda nem a képezdékre való előkészítést ismeri feladatául és ennél fogva jogosult kívánalmainknak nem tehet eleget. Mostani tantervünket, mely minden tárgyat alul kezd, noha 4 középtanodai osztály sikeres elvégzését feltételezi és 3 év alatt szédítő magasságig visz, cseréljük föl helyesebbel, mely vagy nem támaszkodik középtanodára és akkor alul kezd, de nem visz szédítő magasságig, vagy középtanodára támaszkodva, ott veszi föl a fonalat, hol elhagyta a középtanoda, és akkor magasabb czélt tűzhet ki, fősúlyt azonban mindenkor a pedagógiára fektetvén.

A ki még mindig nagyon ideálisnak tartja javaslataimat, annak jó lesz Kittel „Über Lehrerbildung“ cz. művét elolvasni és megszívlelni, ki nyíltan bevallja, hogy a néptanító állásáról magas fölfogással bír, melyről még az akadályok nagy száma miatt és gúnyos ellenmondás kedvéért sem mond le. Ugyan ily módon fogom föl én is a dolgot, azon erős reményt táplálva, hogy még szebb jövő vár reánk és ügyünkre. Adja Isten!

Schultz Imre.

II. Az intézet kegyura és föntartója.

1. a) Intézetünknel a nagyobb folyó kiadások a következők:

2 rendes tanári állomás á 800 frt.	1600 frt.,
1 „ „ „ á 735 „	735 „
igazgatói tiszteletdíj és hitszónoklatért	200 „
1 helyettes tanár hittannal	400 „
zenetanításért	445 „
rajzitanításért	250 „
tornatanításért	100 „
faátalány	100 „
irodaátalány	30 „
horvát nyelv tanításáért	50 „
orgonanyomásért	20 „
házmester és 2 inas	90 „

b) Rendes apróbb kiadások évenként (asztalos-, lakatos-, üveges-, fazekasmunkák, zongorahangolás stb.)	150—200 „
	4170—4220* frt.

2. A kiadások fedezése.

a) A tanulmányi alapból kap az intézet	735 „
b) A székesegyházi alapból zenetanításra	130 „
c) A körülbelül 20,000 frtnyi präparandiai alap évi 6% kamatja	1200 „

A 6000—8000 frtra rúgó Gruber-féle alap, mely képezdei internatus megalapítására volt szánva, nem tudom mennyi hasznot hoz évenként.

Marad födőzetlenül 2105—2155 frt. évenként. És ezen összeget, melyhez azonban minden évben még rendkívüli kiadások fejében is számítandó néhány száz forint, kegyes fő-

* Ide nincsenek számítva a circa 500 frtra rúgó ösztöndíjak. De ezekkel egyetemben intézetünk alig kerül 5000 frtba évenként, míg az állami präparandiák 15,000—20,000 frt igényelnek, mit főleg a bennlakás okoz.

pásztorunk, dr. Dulánszky Nándor, pécsi püspök úr Ómltsága sajátjából áldozza évenként intézetünkre. Így a jelen értesítvény kiállításához szükséges pénzösszeget is kegyesen utalványozni méltóztatott. Kegyességének világos jeleit adta legújabbán azáltal is, hogy a képezdénél működő világi tanárokat rendszeres nyugdíjról biztosította, minek eddigelé hijában voltunk és minek hiányában a legbuzgóbb tanferfiú sem fejthet ki annyi erélyt, mintha magát és családját minden esetben biztosítottak tudja. Általában elmondhatjuk, hogy püspökünk Ómltsága oly állást és ellátást biztosít és nyujt nekünk, minőt nem minden hazai képezdénél találunk, ide számítva az állami präparandiákat is. Fogadja mindezen nemeslelkü áldozatkészsegeért, melyet jötevő anyalként csendben véghezvisz, annélkül, hogy nyilvánosságra bármikor is eljutna, e helyen legalázatosabb köszönetünket, azon ígérettel, hogy intézetünk tanári kara és növendékei minden időben hálás elismeréssel fognak Ó mltsága kegyeire gondolni és kötelességük buzgó teljesítése által az egyháznak és a társadalomnak hű napszamosokat nevelni. A jövőre nézve pedig esedezünk, hogy kegyét tőlünk el ne vonja. Vannak itt még betöltendő hézagok, hiányok, melyek pótlását csak jószívű főpásztorunktól remélhetjük. Így különösen súlyosan érezzük egy az énektanítást támogató physharmonium hiányát, nemkülönben égető szükség lesz a jövőben új zongorákról gondoskodni, mert a meglevőkön már nagyon meglátszik az idő vasfoga. Zászlója sincsen még az intézetnek ezideig, pedig városunk tanintézetei közt mi vagyunk a legbuzgóbbak a körmenetekben való részvételt illetőleg. Erősen reméljük, hogy néhány év alatt mindeme hiányokon segítve lesz; mert ismerve kegyes főpásztorunk kiváló előszeretétét a tanügy és minden iránt, mi avval összefügg, tudjuk, hogy főpásztorunk atyai gondoskodását bizonyára ezek megszerzésére is kiterjeszti. — A püspöki hatóság és a képezdei igazgatóság közt összekötő kapcsol szolgál az egyházmegyei főtanfolyamosság. Jelenleg főtanfolyamgyelölő Szeifritz István, prépost-kanonok úr Ónagsága.

III. A tanári személyzet.

Igazgató:

Schultz Imre, világi, képesített főeleml tanodai tanító, 12 évig működik a tanpályán, 1871 óta az intézetnél, 1878 óta ideigl. igazgató, mint rendes tanár tanítja a meny nyiségtant az I. II. III. osztályban, a természetrajzot az I. II., a német nyelvet és módszertant a III., a zenét és éneket az I. II. III. osztályban, a gyakorlóiskolában a számolást és éneklést összesen heti 24 órában. Alelnöke a pécsi tanítóegyletnek, rendes tagja az orsz. középtanodai tanáregyletnek és a baranyamegyei gazd. egyesületnek, a pécsváradvidéki tanítóegylet, a pécsi dalárda és zeneegylet pártoló tagja, intézeti könyvtárnok, a természetrajzi és zeneszerek öre, a képezdei olvasóköz vezetője, a baranyamegyei vegyes nyugdíj-bizottság egyházmegyeileg kinevezett tagja. Irodalmi működése 1868 óta a „Kalauz“, „Néptanítók Lapja“, „Néptanoda“, „Tanügyi füzetek“, „Népkolai Tanügy“, „Pádag. Blätter“, „Gazdas. Néplap“ czimű folyóiratokban megjelent számos és főleg a methodika, számtan és természetrajz körébe vágó cikkből és a következő önálló művekből áll: „Reálolvasókönyv“ 1872, „Real-, Lese- und Sprachbuch“ (2 rész, 1873 és 1875), „Termetzetrajzi töredékek“ 1876, „Reáliák tanmódja“ 1878, „Növénnytán“ 1878, „Szülőföldisme“ 1878, „Emlősök“ 1878, „Algebrai pótfüzet“ 1879, „A hazai tanítóképzés reformja“ 1879.

Tanárok:

I. Vörös Mihály, világi, képesített főeleml tanodai tanító és okleveles főreáliskolai tanár, 14 évig működik a tanpályán, 1872 óta az intézetnél, mint rendes tanár tanítja a földrajzot, történelmet és alkotmánytant az I. II. osztályban, a természet- és vegytant a II., a gazdaságtant a III. osztályban, a gyakorlóiskolában az irvaolvasást, szemléltetést és a reáliákat összesen heti 22 órában. Pénztárnoka a gazd. egyesületnek, intézeti tandíjkezelő, a gyakorlóiskola és a kertészet vezetője,

a physikai, gazdasági és földrajzi szerek öre. Irodalmilag működött a „Kalauz“ és „Tanügyi Füzetek“ című folyóiratokban, hol főleg a physika körébe vágó dolgozatai jelentek meg. Osztályfőnök a III. osztályban.

2. Bunyevác János, pécsegyházm. áldozár, a hit tudományok borostyánkoszorúzottja, okl. tanító, 1877 óta működik az intézetnél; mint rendes tanár tanítja a neveléstani tárgyakat az I. II. III. osztályban, a hittant az I. II. III. osztályban, rendkívüli tárgyképen a horvát nyelvet, a gyakorlóiskolában a hittant, magyar és német nyelvet, összesen heti 19 órában. Hítségönoka az intézetnek; a pécsváradvidéki tanítóegylet rendes tagja. Osztályfőnök a II. osztályban.

3. Heid János, pécsegyházm. áldozár, képesített főelemi tanodai tanító, 1878 óta működik az intézetnél; mint helyettes tanár tanítja a magyar nyelvszakot az I. II. III. osztályban, a német nyelvet az I. II. osztályban összesen heti 9 órában. A tanári szék jegyzője, pécsegyházm. tanfelügyelői segéd, a baranyamegyei vegyes nyugdíj-bizottság egyházmegegyeileg kinevezett és a pécsváradvidéki tanítóegylet r. tagja. Irodalmilag működött zenészet lapokban és a „Tanügyi füzetek“ben. Osztályfőnök az I. osztályban.

4. Tirczka Antal, világi, okleveles főreáliskolai tanár, 1877 óta működik az intézetnél; mint rendkívüli tanár tanítja a rajzot és szépírást az I. II. III. osztályban, a gyakorlóiskolában ugyanezen tárgyakat, összesen heti 8 órában.

5. Hemmerich Károly, világi, okleveles tornameszter; tanítja a tornászatot az I. II. III. osztályban és a gyakorló-iskolában, összesen heti 3 órában.

IV. Tanterv és tankönyvek.

Jelen értesítvény számára igen időszerűnek találtatván „A tanítóképzés reformja“ című dolgozat, ennek közlését annál kevésbé halaszthattam el, mivel több abban foglalt üzef, főleg a gyakorlóiskoláról, főpásztorunk egyenes meghagyása folytán lát napvilágot. De éppen azért nem

adhatjuk ezen alkalommal a tantervet is egész terjedelmében, mert különben túllépnök a program keretét; megkurtítva adni, nem akarjuk, mivel nem bizonyul czélszerűnek az ily eljárás; ennél fogva jövő évre marad a teljes tanterv közlése, és e helyen csak vázlatban adjuk. Mindamellett ki fog tűnni e rövid vázlatból is, hogy mennyire iparkodtunk az állami tantervnek eleget tenni, és mégis nem ragaszkodván a betűhöz, azt javítani, tökéletesíteni. Így különösen fölhívom a szakférfaik figyelmét a pädagogia, mennyiségtan, német nyelv, természetrajz és zene tantervére a képezdében, a reáliskolára a gyakorlóiskolában, amelyekben leginkább észlelhető az állami tantervtől való — úgy hiszem — előnyös eltérés. Mi ugyanis szaktanodának tartjuk a tanítóképezdét első sorban, és épen ezen oknál fogva a pädagogiát nem részesítjük oly mostoha sorban, mint az állami tanterv, hanem különösen az iskolapraxisra fektetünk kellő súlyt, fordítván arra (nem a rendelet értelmében heti 2, hanem) 9 órát. A mennyiségtanban ki fog tűnni, hogy a néptanítóra nézve kiválóan szükséges fejszámolásra legalább is annyi idő esik nálunk, mint a formális képezés czéljából kitünő algebrára. A német nyelvi tanterv mutatja, hogy vidékünk többnyelvűségét is figyelembe részesítettük. A földrajz, történelem és természetrajz tanterve mutatja, hogy a synthetici és analytici tanmenet, az inductiv eljárás és a szemléltetés nem pusztán üres szók növendékeink előtt, beosztván ezen tárgyakat az említett elvek alapján. A zene és ének tanterve azt mutatja, mily menetben vétetnek elő a zene és ének egyes ágai és mikép műveltetnek egymás mellett, hogy az általános és különleges czélt elérjük, melyet a zeneoktatás feladatául kitűztünk. Mindenütt fősúlyt fektetünk a legszükségesebb tudnivalókra és ügyességekre, és nem nyugszunk előbb, míg csak legalább az elemekben nem biztosak és otthonosak növendékeink. És helyén van itt megjegyezmem, hogy mi lényegileg ugyanezen terv szerint tanítunk már 187²/₃ óta, melytől az akkori állami tanterv még sokkal többen különbözött; különösen elvégezzük mindazon tantárgyat a 2 alsó évben, melyek ismeretére a 3-adéveseknek a gyakorlóiskolában szükségök van, míg az állam most is sokat a 3. osztályra ir elő, mit nekik akkor, midőn a gyakorlóiskolában megkezdik a tanítást, már tudniok kellene.

1. Hittan.

a) I. II. osztály. Első cursus. Heti 2 óra.

Vallástanból: a hitről és a szentségekről.

Bibliából: az ó-szövetség.

Második cursus. Heti 2 óra.

Vallástanból: a parancsolatokról és az egyház-történet.

Bibliából: az új-szövetség. Tankönyvek: nagy katekizmus, Róder nagy bibliája, Répássy egyháztörténete.

b) III. osztály. Heti 2 óra.

A szertartástan, tekintettel a kath. kántor-tanító szükségleteire. Tankönyvek: Frencl liturgika, (1 h. óra). A gyakorlóiskolában hitoktatás (1 h. óra).

2. Pädagogia.

I. osztály. Heti 3 óra.

Bevezetés a pädagogiába. Lélek- és gondolkodástan. Általános neveléstan. Tankönyv: Bárány tanítók könyve, Pauer logika.

II. osztály. Heti 3 óra.

Tanítástan, még pedig általános tanításban (didactica), továbbá a vallás és az anyanyelv tanmódja. Tankönyvek: Bárány tanítók könyve, Iványi irvoalvasás tanmódja.

NB. A 2. félévben heti 1 órában a gyakorlóiskolában hallgatják a tanítást az irvoalvasásból és szemléltetésből.

III. osztály. Heti 14 óra.

a) Nevelés és tanítás története. Heti 2 órában. Tankönyv: Molnár neveléstörténete.

b) A számolás és reáltárgyak tanmódja. Heti 2 órá-

ban. Tankönyvek: Mocnik számtan tanmódja, Schultz a reáliák tanmódja.

c) Iskolai szervezet. Heti 1 órában.

d) Tanítási gyakorlatok. Heti 9 órában. (Ebből esik vallásra 1 óra, szemléltetésre $\frac{1}{2}$ ó., irvoalvasásra 1 ó., nyelvgyakorlatokra 1 ó., számolásra $1\frac{1}{2}$ ó., reáliákra 1 ó., természettanra $\frac{1}{2}$ ó., énekekre $\frac{1}{2}$ ó., rajzra 1 ó., tornászatra 1 ó. hetenkint.)

NB. Megjegyzem itt, hogy az iskolapraxisba való elméleti és gyakorlati bevezetést tartjuk intézetünk fénypontjának. Van ezen czélból nyomtatásban megjelent „Utastás“ a növendékek kezében, melyet jövő évre szösz szerint közölni fogunk programunkban. Addig is megjegyzem, hogy minden növendék évenként összesen 20—24 tanítási kísérletet tesz (minden tantárgyból 3—6 fellépés), ezekre irásbelileg gondosan előkészül, mely dolgozatok többoldalalag megbirálatnak és a fellépés basását képezik a szaktanár jelenlétében. Ily módon vezetjük be növendékeinket a gyakorlatba gondos szülökként, és eddigi tapasztalásunk szerint minden növendékünk megszerezte magának a szükséges iskolapraxist már a képezésben. Igaz, hogy sok munkával jár ezen intézkedés lelkiismeretes kereszttel: de aztán a legértékesebb kincscsel is láttuk el a tanítójelöltet, leraktuk a biztos alapot, mely őt majdan jó tanítónak teheti. Ezt egyes ember, külön gyakorlóiskolai tanító, soha sem tehetné, ha még oly ügyes és szorgalmas egyén is; ehhez 3—4 szakértő ember szoros összeműködése kívánatik, ami újabb argumentum amellett, mit már „A hazai tanítóképzés reformja“ című értekezésben állítottam, hogy t. i. minden egyes képezdei tanárnak a gyakorlóiskolában is kell működnie, mint az intézetünkben történik.

3. Magyar nyelv.

I. osztály. Heti 3 óra.

a) Olvasás, szavalás.

b) Szótan, helyesírás, a mondatban elemei, könyvnyü fogalmazványok elkészítése. Tankönyv: Bárány olvasó- és nyelvképzőkönyv, I. rész.

II. osztály. Heti 2 óra.

a) Olvasás, szavalás.

b) A mondatban behatóan, irály- és költészet-tan. Tankönyv: Bárány olvasó- és nyelvképzőkönyv, II. rész.

III. osztály. Heti 2 óra.

Az irodalomtörténet rövid áttekintése szemelvényekkel és irálygyakorlatokkal kapcsolatban. Tankönyv: Szvorényi kisebb műve (h. 1 óra.) Tanítási gyakorlatok a gyakorlóiskolákban magyar nyelvből (h. 1 óra.)

NB. Jövőre Katinszky sokkal czélszerűbb művével fog fölcseréltetni Szvorényi műve a 3. évfolyamban.

4. Német nyelv.

I. osztály. Heti 2 óra.

a) A született magyarok: Az egyszerű mondat körében előforduló szó- és mondatnani alakokat tanulják gyakorlati módon. Tankönyv: Lonkay, gyakorl. német nyelv, 3. oszt. számára.

b) A németajkuak: A szó- és mondatnani legegyszerűbb elemei olvasmányokkal és írásbeli feladatokkal kapcsolatban. Tankönyv: Klingenberg, Sprachbuch, II. rész.

II. osztály. Heti 2 óra.

a) A magyarajkuak: Az összetett mondat körébe eső szó- és mondatnani alakokat tanulják gyakorlati módon. Tankönyv: Lonkay, gyakorl. német nyelv, 4. oszt. számára.

b) A németajkuak: A szó- és mondatnani terjedtebb alapon olvasási- és irálygyakorlatokkal. Tankönyv: Lehmann, Grammatik, Bone Lesebuch.

III. osztály. Heti 2 óra.

A német irodalomtörténet áttekintése, főleg biographiák alakjában, szemelvényekkel kapcsolatban. Tankönyv a németek részére: Mair Lesebuch, 7. Theil, a magyarok részére: Schiller német irodalomtörténet.

NB. Jövő évre minden növendék fogja Szemák művét használni.

5. Mennyiségtan.

a) Számтан.

I. osztály. Heti 3 óra.

Közönséges arithmetica. (h. 2 óra.) Tankönyv: Mocnik számтан, I. r. Fejlesztés (h. 1 óra.)

II. osztály. Heti 2 óra.

Algebra. (h. 1 óra.) Tankönyv: Mocnik, számтан II. r. és Schultz algebr. pótfüzet; fejlesztés. (h. 1 óra.)

III. osztály. Heti 4 óra.

Fejlesztés (h. 1 óra), algebra (h. 1 óra), tanítási gyakorlatok a gyakorlóiskolákban számolásból (h. 2 óra.)

b) Mértan.

II. III. osztály. Heti 1 óra.

A lap- és tömörmértan elemei oly beosztással, hogy a II. osztályiak csak a könnyebb, a III. osztályiak a nehezebb tételeket is tanulják; azonkívül némely részek 2-évi cursusra osztatnak föl, úgy, hogy egyik részök az első, másik részök a következő cursusban (évben) tárgyalatik. Tankönyv: Mocnik, a mértan elemei.

NB. Épen ilyen beosztással fog jövőre az algebra kezeltetni.

6. Földrajz.

a) Első cursus. I. II. osztály. Heti 2 óra.

Magyarország és az osztrák tartományok földrajza.

b) Második cursus. I. II. osztály. Heti 2 óra.

Általános földirat. Tankönyv mindkét cursusban:

Hauke földrajz.

NB. Lehetőleg minden fokon a constructív módszer használtatik.

7. Történet és alkotmánytan.

a) Első cursus. I. II. osztály. Heti 3 óra.

Magyarország története. (h. 2 óra.) Tankönyv: Horváth magyarok története (kisebb kiadás.) Alkotmánytan (h. 1 óra.) Tankönyv: Jánosi, alkotmánytan.

b) Második cursus. I. II. osztály. Heti 3 óra.

Világtörténelem. Tankönyv: Szulik, világtörténet.

8. Természetrájk.

a) Első cursus. I. II. osztály. Heti 2 óra.

Télen: állattan. Tankönyv: Kriesch a természetrájk elemei és Schultz emlősök.

Nyáron: a növénytan I. cursusa. Tankönyv: Schultz, a növénytan teljes kézikönyve.

b) Második cursus. II. III. osztály. Heti 2 óra.

Télen: test- és egészségtan, ásvány- és földtan. Tankönyvek: Schermann test- és egészségtan és Kriesch, az ásványtan elemei.

Nyáron: a növénytan II. cursusa. Tankönyv mint az előbbi cursusban.

NB. Jövöre Kriesch állattanát Paszlavszkyéval fölcseréljük. Mindkét cursusban inductív eljárás követtetik az állat-, növény- és ásványtanban. A növények és ásványok jobbára természetben mutattnak föl.

9. Természet- és vegytan.

II. osztály. Heti 3 óra.

A természettan elemei (h. 2 óra). Tankönyv Piskó-Aujeszky természettana. A kísérletekre kellő gond fordítatik.

A vegytan elemei (h. 1 óra). Tankönyv: Dékány vegytana.

10. Gazdászattan és kertészet.

a) Gazdászattan.

III. osztály. Heti 2 óra.

A földmivelés és az állattenyésztés. Tankönyv: Gazdasági kis tükör.

b) Kertészet.

Minden osztály külön h. 1 órában végzi a kerti munkát a kellemesebb évszakok alatt intézeti kertünkben.

11. Zene és ének.

a) Zene.

I. osztály. Heti 2 óra.

Zongorálás, az általános zenetan elemeivel.

II. osztály. Heti 2 óra.

Zongorálás és az összhangzattan I. cursusa.

III. osztály. Heti 2 óra.

Orgonálás az összhangzattan II. cursusa, kántori teendők.

Tankönyv az egyes évfolyamokban: Winter zongoraiskolájának I. II. III. része.

NB. Jövö évben Zsasskovszky orgonaiskoláját fogják a harmadévesek rendes tankönyvül használni.

b) Ének

I. II. III. osztály. Heti 2 óra.

Karénektani gyakorlatok, még pedig az I. osztályuakkal könnyebbeket; a II. III. osztályuakkal nehezebbeket. Tankönyv: Thill karénektana I. II. rész.

Egyházi énekek négyes hangon. Tankönyv: Zsasskovszky, ima- és énekkönyve.

Világi dalok négyes hangon. Tankönyv: Zsaskovszky, egri dalmok I. II. rész.

Iskolai dalok két hangon. Tankönyv: Zsaskovszky, kis lantos I. II. rész.

NB. A harmadéves növendékek a mindennapi sz. mise alatt gyakorolják magukat határozott terv szerint az orgonálásban, valamennyi osztálybeli pedig az éneklésben.

Magánygyakorlásra a zenéből órák vannak kitzüve minden egyes növendéknek. Jövő évre a hegedülés is fog taníttatni.

12. Rajz és szépírás.

I. II. osztály. Heti 3 óra.

Szabadkézi és mértani rajz (h. 2 óra).

Szépírás (h. 1 óra).

III. osztály. Heti 3 óra.

Szabadkézi rajz és a festészet elemei. (h. 2 óra).

Díszírás és a könyvvitel elemei (h. 1 óra).

13. Tornászat.

I. II. osztály. Heti 2 óra.

Rend-, szabad-, vasbotgyakorlatok; ugrás, gyakorlatok lábtón, mászó póznán és kötélén, korláton, nyújtón, gyűrűhínton és függnyújtón.

III. osztály. Heti 2 óra.

a) A tornászat története és a tornaszerekről.

b) A tornászat módszere elméletileg és gyakorlatilag.

Végmegjegyzés. Látnivaló, hogy eddig a hegedülés és a házi ipar nem műveltetett nálunk; gondoskodott azonban az igazgatóság arról, melynek alkalmazásával a hegedülés már jövőre rendes tantárgyként fog taníttatni, a házi ipar meghonosításáról pedig ezentúl fog tanácskozni a tanártestület. Másrészt észrevehette a szakavatott, hogy intézetünkben a pedagógia gyakorlati oldala és a fejszámolás, mint minden leendő tanítóra nézve égetően szükséges tárgyak, továbbá a német nyelv, mint vidékünk különleges szükséglete nagyobb terjedelemben ápolatik, műveltik, mint tán bármely testvérintézetben.

V. Az intézet szervezése és berendezése.

1. Szervezése és szervezői.

Hogy intézetünk, mely az ötvenes években és hatvanas évek elején virágoznak volt mondható, a hatvanas évek vége felé és jelen évtized elején (1871-ben, midőn e sorok írója ide kineveztetett), minő volt, azt ő igen jól tudhatja, lévén intézetünk seniora.

A pécsi kath. tanítóképezde akkoriban általában igen szomorú állapotban sínylett. Rendes tanára egy vala csak, kit még 3—4 melléktanár valahogyan segített az oktatásban; évfolyam is csak egy volt, mert a kétévi cursusból utóbbi időben (megfoghatlan okokból) mindig csak egy-egy volt föllállítva. A növendékek legnagyobb mértékben el voltak vadulva, hanyagolva; tettek, mi nekik tetszett, — fejelemről, tanulásról, rendről, tiszteletről a tanárok iránt szó sem volt, szóval: mintaképe volt egy intézetnek, milyennek lennie nem szabad. Mindössze egy tágas tanteremmel rendelkezett csak a képezde, mely igen silányan volt fölszerelve. Iroda, kert, szertár — ismeretlen dolgok voltak, a hivatalos akták igen könnyelmű módon lönek vezetve és csak kis részben vannak meg. Kezem közt levő iratok az akkori növendékektől még bővebben jellemzik ezen valóban ázsiai, bűnös állapotot! Rendes, időhöz kötött oktatást nem nyertek a tanulók, minélfogva az időt hiába töltötték itt. Forduljunk el ezen gonosz állapottól!

Mily máskép van minden ma! Az intézet jelenleg 4 tanteremmel, külön zeneteremmel, irodával, szertárral, kerttel, továbbá 6 tagból álló tanártestülettel bír, kik közül 3 rendes tanár, az összes helyiségek föl vannak szerelve és bebutorozvák, a hivatalos iratok rendszeresen vezetvék, van részletes tantervünk, gondosan elkészített leczkerendünk, van gyakorlóiskolánk és mindennapi sz. misénk, az oktatás rendszeren eszközöltetik, a tanárok nyugdíjra jogigénnyel bírnak, a növendékek pedig általános ítélet szerint városunk legfegyelmesebb ifjai és szorgalmasan tanulnak.

Ha intézetünk jelenlegi állapotát, szervezését összehasonlítom avval, melylyel az 1871/2-ben, tehát 7—8 évvel azelőtt bírt, az öröm és hála érzete fogja el keblemet. Az öröm érzete, mert ha azon tökélytől még távol vagyunk is, melyet jelen program vezérezkékében bővebben esetelni megkísérlettem: mégis annyira haladt intézetünk 7—8 év alatt, hogy most az összehasonlítást bátran kiállja a legtöbb testvérintézettel, mint ez jelen értesítvényből is ki fog tűnni. És ki ne örülne ezen haladásnak?

A hála érzete fogja el keblemet azok iránt, kik intézetünket ezen magaslatra fölségítették. És ezek főleg Nagyméltóságú dr. Kovács Zsigmond, jelenleg veszprémi, előbbeni pécsi püspök úr, ki az intézetet háromévfolyamúvá tette, a legszükségesebb butorozattal és taneszközökkel ellátta, ki a tanári állásokat szervezte és a képezdét részben sajátjából föntartotta, ki kertészeti kísérletekhez földdarabot adott az intézetnek, a szükséges építkezést, átalakítást megengedte stb.

A másik, jelenlegi jóltevője intézetünknek annak kegyura és föntartója: dr. Dulánszky Nándor, pécsi püspök úr Óméltósága, kinek kegyeiről már II. alatt bővebben megemlékeztem miért is e helyen csak annyit jegyzek föl, hogy minden alkalommal világosan és szeretetteljesen tanúskodik Ónga arról, miszerint neki a tanítóképezde nem teher, és épen azért állapotáról folyton tudakozódik, hiányait pótolja és semmiféle pénzáldozattól vissza nem retten, ha arról van szó, hogy intézetünkben valamit tökéletesíteni kellene és lehetne.

De intézetünk emelése körül sok érdeme van legutóbbi két elődömnök is: fötisztelendő dr. Waldfogl Károly, jelenlegi szajki és Szuly József, berkesdi plébános uraknak, kik fölimervén a képezde tökéletlenségeit, mindenképen azon voltak, hogy azok elháríttassanak. Főleg Waldfogl úrnak köszönjük, hogy a tanári állomások véglegesen szervezve lőnek, hogy gyakorlóiskola fölláttatott, s hogy irodát kaptunk, hogy a szükséges tanhelyiségekkel el lőn látva a tanítóképezde, hogy kertet és zenetermet nyertünk, hogy az iroda és a tantermek a szükséges butorozattal ellátvák; ő ké-

szította a hivatalos protokollokat, megalapította az irattárt, készítettet tanterveket stb. Buzgalma folytán kapott az intézet taneszközöket, (ha nem is kielégítő mennyiségben, mégis a legszükségesebbeket); fáradozásának gyümölcse, hogy a mindenképen elhanyagolt intézet ismét fölvirult, hogy a hanyag, durva növendékek lassanként megjavultak és tanulni kezdtek. Irodalmi munkálkodása által főleg a kath. tanügy körül hervadhatlan érdemeket szerzett magának. Szuly úr rövid igazgatása alatt szépen szaporodtak taneszközeink, így különösen a természetrajziak, elkészültek a teljes leltárok és a tanári könyvtár több új művel szaporítottatott.

Hogy a kép teljes legyen egyrészt és hogy másrészt megczáfoljam azon igen elterjedt helytelen nézetet, mikép az irodalmi téren működő nem lehet egyúttal bugó tanár is: kimutatom, hogy csekélységem előbb tanári és jelenleg igazgatói minőségben mennyiben járult hozzá präparandiánk emeléséhez. Így különösen megemlítendőnek vélem, hogy csekélységem volt az, aki az ifjusági könyvtárt és olvasókört megalapítottam és folytonosan vezettem, ajánlatomra és megismertetésem folytán vettük intézetünkben a jelenleg divó leg több tankönyvet használatba, a lezckerendeket és azon terveket, melyek szerint a harmadéves tanítójelöltek a gyakorlóiskolában bevezettetnek az iskolapraxisba, mindenkor én készítém, az orgonatanítást reformáltam, a magánygyakorlást a zongorán szabályoztam stb.; újabb minőségemben odatörekedtem, hogy nyugdíj biztosítva legyen számunkra, amit már kegyes főpásztorunk által el is értem, a tanképesítés körül nagyobb szigort alkalmazok és a törvényeknek érvényt szerzek annyiban is, hogy a harmadéves növendékeket csak 1—2 évi praxis után bocsátom tanképesítésre, a növendékek privátleckéit egészen kezembe vettem, úgy hogy csak az érdemesebbek kapnak conditiót, miáltal szorgalmukat élesztém, a havi tanári tanácskozmányokon szakszerű tételek megvitatását és előadásokat én kezdtem meg, a székesfehérvári kiállításon képviseltem intézetünket, az olvasókörnek jó lapokat járatok, a felvételi vizsgálatot hittanra és természetrajzra is kiterjeszteni határozattá emelni

segítettem, segélyalap létesítéséhez hozzáálltam, megtettem az előkészületeket, hogy jövő évre az előírt hegedülés is tanítassék nálunk, nyomattam évharmadi értesítőket tanítójelöltek számára, a tantermek szellőztetését és tisztántartását illetőleg életbe léptettem czélszerűnek mutatkozó intézkedéseket, szerezttem 400 db.ból álló ásvány-gyűjteményt, az irodába mosdókészüléket, a tantermekbe zöld függönyöket, stb. Lassan-lassan meg fogom tenni még mindazt, minek szükségességet régóta ismerem, érzem; reméllem, hogy ez néhány év múlva mind meglesz. Amellett — mint a tantervből kitűnik — iparkodom jobb tankönyvek alkalmazása és a tanterv folytonos tökéletesítése által az oktatást is gondosan továbbfejleszteni, fősúlyt a növendékek hiterkölsi képzésére, a munkakedv és továbbképzési vágy élesztésére és a gyakorlati pädagogiára fektetvén. És ténykedésemben segítségemre vannak az összes tanerők, kik velem legjobb harmoniában működnek közre az ifjúság szellemi és erkölcsi kiképzésén, mit e helyen elismerőleg meg kell említenem.

2. Helyiségek és butorzat.

Intézetünk bír — mint már főnebb említve volt — mindenekelőtt 4 tanteremmel, melyek közül 3 a képezdei évfolyamok, a negyedik a gyakorlóiskola által vétetik igénybe. Van az intézetnek továbbá külön, tágas tanterme, külön kis orgonaszobával, azonkívül irodája és szertára. Hozzá van csatolva mindezekhez a kert, mely gazdasági kísérletekre használtatik.

A képezdei tantermekben vannak feketére festett hosszú padok, rendes katedrák, kemenczék, fogasok, külön asztalok az osztálykönyv számára, képek, zöld függönyök, a gyakorlóiskolában a czélszerű Kuncze-féle padok találhatóak, továbbá asztal bezárható fiókkal, 2 pad tanítójelöltek számára, fogasok, fali szekrény, zöld függönyök, képek (köztök Kovács püspök nagy festett arezképe) stb.

A zeneterembem a hangszereken kívül találhatóak 12

bír. Ugyanis abban nem egy külön tanító oktat, hanem a képezde tanári kara. Hogy ez mily előnyökkel jár, kimutattam jelen program vezércikkében. Az osztálytanársággal járó munkákat jelenleg Vörös tanár úr végzi mint a gyakorlóiskola vezetője. Ő állítja ki a havi tudósító könyvecskében a gyermekek osztályzatait, ő szedi be a tandíjat, a gyermekek elhelyezéséről gondoskodik, a szülőkkal első sorban ő érintkezik, az évi bizonyítványokat ő írja alá stb. A tanítójelöltek a II. évfolyam 2. felében és a III. évfolyam első 3 havában pusztán hallgatják bizonyos órákban a gyakorlóiskolai tanítást; deczembertől májusig a harmadévesek meghatározott terv szerint heti 8 óra alatt maguk is föllépnek az illető szaktanár jelenlétében és felügyelete mellett.

Gyakorlóiskolánk — daczára minden fondorkodásnak, titkos és nyílt ellenségeskedésnek, melylyel gyakran épen azok részéről találkoztunk, kiknek az oktatásügyet mindenképen emelni kellene — szép virágzásnak indult és a legjobb hírnévnek örvend. Az osztályok száma 4, egy tanteremben, azonban többet tanítunk mint mennyit a ministeriális tanterv 4 osztályra előír (mint a tantervből ki fog tűnni), és tanítványaink majd minden tárgyból tudnak annyit, mennyi 6 osztálytól kívántatik. És hogy ezt elérjük, azt minden egyes tanár szakavatottsága és buzgalma fejt meg. Máshol 6 egyén 6 teremben vesződik 6 évig, és itt 1 teremben egyszerre mindig csak 1 egyén 4 év alatt intensivitásra nézve legalább épen annyit elér. Mig ott a gyakorlásra sok idő fordítatik, mialatt a tanító teendője szerfelett könnyű, addig itt mindig magyarázunk, és ebből megítélhető, mily nehéz az osztatlan iskolában való tanítás. Hát nálunk nincsen begyakorlás? De igen is van; de az főleg abból áll, hogy a gyermek hallgatólagosan foglalkozik; ismétlésünk pedig főleg abból áll, hogy az alsóbb csapatok tanítását a felsőbbek is hallgatják. Gondunk van a hiterkölsi kiképzésre, szigorúan örködünk illedelmes

magaviseletök fölött, szorgalmas tanulás, engedelmesség elengedhetlen kellékei tanítványainknak; súlyt fektetünk a német nyelvre, rajzolásra, testgyakorlásra és éneklésre is, leginkább azonban arra törekszünk, hogy minden fiú jól megtanuljon olvasni, írni, hogy a fej- és jegyszámolásban kellő alapot szerezzen, hogy a nyelvgyakorlatok és a reáliák köréből a legszükségesebbeket jól elsajátítsa.

b) Tanterv és leczkerend.

Jelen tanterv is csak vázlatosan közöltetik; jövő évre egész terjedelmében hozzuk, mindamellett ki fog tűnni, mint lehet osztatlan iskolában leginkább célt érni.

1. Hittan.

I. osztály. Az elemi káté nyomán a 7. ágazatig.

II. osztály. Folytatólag az anyaszentegyház parancsolataig. Mindkét osztály közösen végzi az ó-szövetségi bibliát.

III. osztály. A kis katekizmusból az 5 parancsolattól a szentségekig.

IV. osztály. Folytatólag a szentségekről, szentelményekről és imáról. Mindkét osztály közösen végzi az új-szövetségi bibliát.

2. Szemléltetés.

Közösen I.—IV. osztály Heti 3 félóraban.

Tanoda, szülői ház, háziállatok, lakhely, templom, a kert állataival és növényeivel, a mező, rét és erdő fannájával és flórájával, a helység környéke, a légkör, az égitestek, Isten.

3. Irvaolvasás.

a) magyar irvaolvasás. I. oszt. Heti 5 félóraban.

Hangoztatási és írási előgyakorlatok, a kis és nagy betűk ismertetése, gyakorlás a folyékony olvasásban.

b) németül

A kis és nagy betűk ismertetése

4. Nyelvgyakorlatok.

II. osztály. Heti 2 félóraban.

A szó-, mondat-, fogalmazás és helyesírás legelső elemei. Tankönyv: Nagy L. nyelvgyak. a 2. oszt. számára.

III. osztály. Heti 2 félóraban.

A szó- és mondat- terjedtebb körben. Tankönyv: Nagy L. nyelvgyak. a 3. 4. oszt. számára.

IV. osztály. Heti 2 félóraban.

A szóképzés; a szóragozás és mondat- ismét terjedtebb körben. Fogalmazás a reáltanítás alapján csendes foglalkozásul. Tankönyv: mint a 3. osztályban.

5. Német nyelv.

II. osztály. Heti 2 félóraban.

Gyakorlás a folyékony olvasásban.

III. IV. osztály. Heti 2 félóraban.

a) Gyakorlás az olvasásban.

b) Fordítási gyakorlatok a német alaktan elemeivel. Tankönyv: Bárány-Dölle Lese uch és Lonkay gyakorl. német nyelv a 3. oszt. számára.

6. Számolás.

I. osztály. Heti 3 harmadóraban.

A számok 1—10-ig mindenoldalulag.

II. osztály. Heti 3 harmadóraban.

A számok 10—100-ig; megfelelő mértékisme.

III. osztály. Heti 3 harmadóraban.

A nagyobb számok. A négy számművelet fejben és jegyekkel.

IV. osztály. Heti 3 harmadóraban.

Számolás többnevű számokkal. Törtszámolás. Kettőstétel. Területszámolás és mértékisme.

NB. Hetenkint egy harmadóraban közös fejszámolás vétetik elő, mely alkalommal gyorsszámolás, számsorok képzése és számtalányok megfejtése képezi a tananyagot.

7. Reáliák és értel.- olvasás.

II. osztály. Heti 3 félóraban.

Értelemmel való olvasás. Az olvasmányok menete a szemléltetés tanmenetével párhuzamban halad. Tankönyv: Bárány olvasókönyv a 2. oszt. számára.

III. osztály. Heti 4 félóraban.

Szülőmegye és a haza földrajzi történelmi és természetrajzi megismertetése. Evvel kapcsolatban megfelelő olvasmányok. Tankönyv: Schultz-Schmidt reálolvasókönyv.

IV. osztály. Heti 6 félóraban.

a) Az osztrák tartományok, Europa és a többi földrész földirati, történelmi és természetrajzi megismertetése; csillagtan. Evvel kapcsolatban megfelelő olvasmányok. Tankönyvek: Második nyelvygakorló- és olvasókönyv, Erdődy nagyobb földirata, Schubert természetrajza, Kuttner S. világ-történelme. b) A természettan elemei. Tankönyv: Crüger-Dékány természetana.

8. Ének.

Közösen I.—IV. osztályban heti 2 harmadóraban.

- a) Világi dalok, tekintettel szép előadásra. Tankönyv: egri kis lantos, 1. 2. 3. füzet.
- b) Egyházi énekek. Tankönyv: Zsasskovszky ének- és imafüzér.

9. Rajz, szépírás.

Közösen II.—IV. osztályban heti 2 órában.

Két táblán történik az előrajzolás. A folyóírás, másolás csendes foglalkozás gyanánt gyakoroltatik.

10. Testgyakorlás.

Közösen I.—IV. osztály heti 2 órában.

Elemi gyakorlatok, számos egyszerű, szabad- és rendgyakorlatok. Fordulások, átlépés, átugrás és átfutás a hosszú lengő kötélben; függállás, fekguggás és függgyakorlatok a függszereken, tám- és lebegőgyakorlatok, fel- és lemaszás póznán. Tornajátékok.

A gyakorlóiskola lecke-kerendje.

óra. oszt.	H e t f ő,	K e d d,	S z e r d a,	O s t ö r t ö k,	P é n t e k,	S z o m b a t,
I. II. III. IV.	Írv. Másol. Másol. Másol.	Írv. Másol. Másol. Másol.	Írv. Másol. Másol. Másol. Frób. Szépír. Frób. Szépír.	Hitt. / Éml. Hitt. Éml. Hitt. Éml.	Szám. Szám. Szám. Szám. Szám. Szám.	Betűr. Rajz. Real. Fog. Real.
I. II. III. VI.	Szám. Szám. Szám. Szám. Szám.	Szám. Szám. Szám. Szám.	Betűt. Rajz. Rajz. Real. Fog.	Szám. Szám. Szám. Szám. Szám.	Írv. Másol. Szépír. Frób. Szépír. Frób.	Szépírás
I. II. III. IV.	Írv. Másol. Másol.	Betűr. Szépír. Real.	Tornászet	Tornászet	Betűr. Másol. Nyelvgy. Nyelvgy.	Szám. Szám. Rajz. Szám. Szám. Szám. Szám.
I. II. III. IV.	Hitt. / Éml. Hitt. Éml.	Sz ü n e t.	Betűt. Nyelvgy. Nyelvgy.	Sz ü n e t.	Betűt. Másol. Nyelvgy. Nyelvgy.	Írv. Másol. Másol.
I. II. III. IV.	Betűt. Real. Fog.	Sz ü n e t.	Rajz. Ném. Olv. Ném. Olv.	Sz ü n e t.	Rajz. Ném. Olv. Ném. Olv.	Rajz. Rajz. Real. Fog. Real.

c) A gyakorlóiskola taneszközei.

43 drb. prágai szemléltetési kép, 11 drb. állat-, növény- és ásványtani kép, 24 drb. Bárány-féle fali olvasótábla, 35 drb. régi magyar fali olvasótábla, 27 drb. régi német fali olvasótábla, 47 drb. Gönzy-féle fali olvasótábla, 20 doboz Fröbel féle foglalkozás, 2 drb. orosz számológép 200 golyóval, 10 drb. Lindner-féle számolási kép, 10 drb. új méter-mérték, 1 drb. régi ölmérték, 1 doboz mozgatható abc, 100 drb. bibliai kép, 1 drb. Magyarország fali abrosza, 1 drb. Europa fali térképe, 1 drb. az öt continenset ábrázoló fali térkép, 1 drb. Palästina, 1 nagy földgömb, 24 drb. földrajzi népjel-lemkép, 13 drb. történelmi kép, 2 drb. Söder-féle időmérő tábla, 16 drb. természettani kép, szivacs, kréta, tintatartó és toll, leczkerend kerettel, osztálykönyv.

Összesen : 357 darab.

IX. Segélyzés ; ösztöndíjak.

Igaz, hogy nálunk mint felekezeti képezdében, nem részesül minden növendék rendes havi segélyben, még pedig államsegélyben; de növendékeinknek körülbelül fele kap vagy ingyen étellemezést vagy ösztöndíjat. Ingyen étellemezést ad legelső sorban intézetünk kegyura és főntartója: dr. Dulánszky Nándor, püspök úr Ó méltósága több tanító-jelöltnek, továbbá Dobszay, Pollák, Girk kanonok urak Ó nagyságaik egy-egy növendéknek, a helybeli nőzárda 3 növendéknek, a ferenczrendiek egynek, a semina-rium háromnak, és így 12—15 növendék láttatik el. A nőzár-dában étellemezést nyerők orgonálás és éneklés-, a seminarium-beli csekély szolgálattétel által segédkezet nyújtanak az említett intézetekbeni teendők elvégzésénél, miáltal megta-nulják azon igazságot, hogy ne várd a sült galambot tátott szájjal és tétlenül.

Az ösztöndíjakat illetőleg intézetünk 12 ösztön-díjjal rendelkezik, még pedig :

egy Vörösfélével, tesz	100 frtot,
egy Jónásfélével, tesz	57 „
egy Daróczyfélével tesz	28 frtot,
öt Miskolczyfélével, tesz egyenkint	31 frtot,
négy államival, tesz egyenkint	42 frtot,

A lefolyt tanévre az állami-ösztöndíjakat Krammer, Zloch, Kovács és Konkoly nyerték el; a Vörösfélt megkapta Kocsis Mih., a Jónásfélt Wagner György, a Daróczyfélt Fülöp Ant., a Miskolczyfélt Skerletz, Dobra, Vajda, Buzásy és Rendler.

Hogy ifjaink szegénységén segíthessünk rögtön is, midőn épen égető szükség van rá, és hogy szorgalmukat fokozzuk: az igazgató eme tervének megvalósítása céljából Bunyevác tanár úr elkészített egy meleg hangon írt levelet és abban egyházmegyénk minden esperességéhez azon indokolt kérelemmel járultunk, miszerint intézetünk növendékeinek segélyezésére gyűjtést rendezni kegyeskednék kerületébe tartozó papjainál. Kérelmünknek volt eredménye, amennyiben eddig nagyságos és főtisztelendő Mendlik Ágoston, apát és pécskerületi esperes úr 10 frtot, a nádasdi esperes főt. Huber János úr 10 frtot, a dárda-i kerület 14 frtot, a mágocsi 5 frtot, a szigetvári 10 frtot és a né-metbolyi esperesi kerület 7 frtot küldött a mondott célra. Más helyekről még nem érkezett vissza válasz, kivéven a villányi esperességet, hol a mostoha, rossz idők okozták, hogy a kerületi papság tervünk kivételéhez nem járult és az aba-ligetiti, honnét bejelentettek 10 frtot.

Fogadják a nemeslelkű adakozók a szegény tanítóje-löltek és intézetünk tanári kara nevében legforróbb közö-netünket, azon erős ígérettel, hogy növendékeink mindenkor az egyház szellemében működendének és a papság ellensé-gével soha sem fognak egy táborban fölतालtatni.

A mi a pénz hováfordítását illeti, meg kell említeni, hogy az majd a következő tanév alatt fog fölhasználni a tudott célra. Jelenleg még kevés alapnak.

Nem hallgathatom el, hogy ugyancsak a növendékek segélyezésére még télen beküldött Stern Ernő, intézetünk tavál végzett növendéke 1 drb. cs. k. aranyat. Ezen szép tette annálinkább becsülendő, mert a beküldött arany volt az első aranypénz, melynek ő új hivatásában birtokába jutott. Látnivaló, hogy az önzetlen cselekvésmód még az emberekből nem halt ki végkép és ezért szívből dicsérjük, magasztaljuk az Urat, ki az emberek lépteit oly bölcsen vezérli, kormányozza.

X. Érdemsorozat.

a) Tanítóképezde.

Jegyek magyarázata:

a) az erkölcsi viseletre nézve: 1 — példás, 2 — dicséretes, 3 — kellő, 4 — törvényszerű; b) a figyelemre nézve: 1 — feszült, 2 — éber, 3 — kellő, 4 — szórákozott; c) a szorgalomra nézve: 1 — ernyedetlen, 2 — kitartó, 3 — kellő, 4 — hanyatló, 5 — csekély; d) az előmenetelre nézve: 1 — kitünő, 2 — jeles, 3 — jó, 4 — elégséges, 5 — elégtelen; e) a templomlátogatásra nézve: 1 — igen szorgalmas, 2 — szorgalmas, 3 — kevésbé szorgalmas, 4 — hanyag; f) az írásbeli dolgozatok külalakjára nézve: 1 — ajálatos, 2 — illő, — 3 tiszta, 4 — kevésbé tiszta.

I. ÉVFO-

Sorszám	N é v	Erköletesi viselet	Figyelem	Szorgalom	Hitán	Neveléstan	Magyar nyelv			Német nyelv	
							Olv. szaval.	Nyelvt.	Írályt. fogalm.		
	Birkenmayer Nánd.	2	2	2	2	1	1	1	2	4	
	Biba Bálint	2	2	3	3	4	3	4	4	3	
	Buzási László	1	2	2	4	4	2	2	3	4	
	Ébert György	2	2	3	4	3	2	4	4	3	
	Farkas Gyula	2	2	3	2	3	3	3	3	4	
	Heid Pál	az	i	n	t	é	z	e	t	b	öl
	Hermann Béla	2	2	4	3	2	3	5	4	5	
	Horváth Lajos	2	4	4	5	5	3	4	4	4	
	Kaposy Géza	3	3	4	4	5	2	5	3	4	
	Konkoly Gábor	1	1	1	1	1	1	2	2	2	
	Müller Antal	3	2	3	4	4	2	3	3	4	
	Nagy János	2	3	3	4	4	3	4	4	4	
	Nagy Sándor	3	2	2	3	2	2	2	2	3	
	Rendler Mátyás	2	2	3	4	4	2	3	3	3	
	Rezsek Ferencz	3	3	3	4	4	3	4	4	4	
	Saághy Ferencz	1	2	3	4	4	3	4	4	4	
	Sámson György	az	i	n	t	é	z	e	t	b	öl
	Százuy Ede	3	3	4	4	5	3	5	5	5	
	Szvácsék Gábor	az	i	n	t	é	z	e	t	b	öl
	Vajda Ferencz	1	1	2	2	3	2	2	2	2	
	Varga Ferencz	4	2	4	5	5	3	5	5	5	
	Wagner György	1	2	2	3	4	1	2	2	3	
	Weltin Ferencz	2	2	2	3	4	2	3	3	4	
	Weininger Kálmán	3	3	3	3	2	3	3	3	4	

LYAM.

Szám	Történ. tárgyak.			Természetráaj	Művészeti tárgyak					Templom látogatás	Írásb. dolg. küla.	Általános sorozat	Tan-órak			
	Földrajz	Történet	Alkotm. tan		Zene	Ének	Rajz	Szépírás	Tornászat				Mulasztott	Igazolt		
3	2	2	2	3	4	4	3	3	3	2	2	1	I. r.	7	7	
4	4	3	3	4	4	3	1	2	4	4	1	3	I. r.	—	—	
4	2	2	2	2	3	3	2	1	1	1	1	1	I. r.	—	—	
4	3	2	2	2	3	3	3	3	3	2	1	2	I. r.	2	2	
4	3	2	2	4	4	3	4	—	4	4	1	4	I. r.	5	5	
el	b	o	cs	át	t	a	t	o	tt	tt	tt	tt	tt	tt	tt	tt
4	1	3	3	3	4	4	4	2	2	2	2	2	II. r.	19	7	
5	5	5	5	5	4	4	5	5	5	3	2	2	II. r.	15	—	
3	3	2	2	3	3	2	3	2	2	3	3	2	II. r.	—	—	
2	1	1	1	1	2	3	3	3	2	1	1	1	jel.	—	—	
4	2	2	3	3	4	—	1	2	2	2	3	3	I. r.	4	4	
4	3	2	3	3	3	4	—	3	4	2	1	2	I. r.	—	—	
3	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3	1	2	I. r.	—	—	
3	3	4	3	2	3	3	1	1	4	2	1	1	I. r.	23	23	
3	3	4	3	4	4	4	4	4	4	1	2	3	I. r.	1	1	
4	3	3	3	4	3	—	3	3	3	3	1	3	I. r.	5	5	
el	b	o	cs	át	t	a	t	o	tt	tt	tt	tt	tt	tt	tt	tt
4	3	4	4	3	4	—	3	3	2	1	3	II. r.	—	—	—	
el	b	o	cs	át	t	a	t	o	tt	tt	tt	tt	tt	tt	tt	tt
2	1	1	2	2	2	3	2	2	2	3	1	1	jel.	—	—	
5	4	4	3	4	4	4	4	3	3	4	4	3	II. r.	17	—	
2	2	2	2	2	2	4	—	2	3	4	1	1	I. r.	—	—	
3	2	2	3	3	3	4	—	2	2	3	1	3	I. r.	2	—	
4	3	4	4	4	3	2	2	2	4	1	1	1	I. r.	—	—	

II. ÉVFO-

Sorszám	N é v	Erdélyi viselet		Szorgalom	Hittan	Tanítástan	Magyar nyelv			Német nyelv	Horvát nyelv
		Figyelem					Olv. szav.	Nyelvt.	Írály, fogalm.		
5	Bató Antal	4	4	5	5	5	2	3	3	4	—
	Fülöp Antal	1	1	2	2	4	1	2	3	4	—
	Hajdu Ferencz	2	2	2	3	4	2	3	3	4	—
	Heigl Lipót	2	3	3	3	2	2	2	3	2	2
	Kerner József	2	2	2	4	4	3	3	3	4	—
	Kovács György	1	1	1	3	3	1	2	2	4	—
	Kresz János	3	3	4	4	4	4	4	4	4	—
	Lincz József	3	3	3	4	2	2	2	2	4	—
	Merkle Adolf	2	3	3	4	3	3	4	4	4	—
	Skerlecz Lajos	2	3	3	4	2	2	3	3	3	2
10	Stern Ede	3	3	3	4	4	3	2	3	4	—
	Sztipán János	3	3	3	4	3	2	4	4	4	—
13	Zloch János	1	1	1	2	1	3	3	4	4	2

LYAM.

Mennyiségtan		Történeti tárgyak			Természet-tudományiak		Művészeti tárgyak					Templom látogat.		Írásb. dolg. külal.		Általános sorozat		Tan-órák	
Számtan	Mértan	Földrajz	Történelem	Alkotmányt.	Természetr.	Physika	Vegytan	Zené	Ének	Rajz	Szépíráás	Tornászát	Templom látogat.	Írásb. dolg. külal.	Általános sorozat	Mulasztott	Iszolt	Tan-órák	
4	4	4	4	3	2	5	5	5	5	4	3	3	1	2	II. r.	2	—	—	—
4	4	2	2	2	3	3	3	4	—	1	1	4	1	1	I. r.	—	—	—	—
4	4	3	3	3	4	4	4	4	4	4	4	2	1	2	I. r.	—	—	—	—
3	3	3	3	3	3	3	3	4	4	4	4	3	1	2	I. r.	12	12	—	—
4	4	4	4	4	4	4	4	3	3	4	4	3	1	2	I. r.	—	—	—	—
4	4	2	2	2	2	3	3	4	4	2	3	4	2	2	I. r.	—	—	—	—
4	5	4	4	4	3	4	4	3	3	4	4	3	3	3	I. r.	—	—	—	—
3	4	3	3	3	3	4	4	2	2	3	3	—	1	1	I. r.	4	4	—	—
3	3	3	3	3	2	2	2	3	4	3	3	—	1	2	I. r.	—	—	—	—
3	3	2	2	2	3	2	3	3	4	2	2	1	1	2	I. r.	10	10	—	—
4	4	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	1	2	I. r.	—	—	—	—
3	4	3	3	3	2	4	4	4	4	2	2	4	1	3	I. r.	—	—	—	—
3	3	1	2	2	2	2	2	4	—	1	1	3	1	1	I. r.	—	—	—	—

III. ÉVFO-

Sorszám	N é v	Erkölcsei viselet				Nevelési tárgyak				Magyar nyelv			
		Figyelem		Szorgalom		Hittan		Módszert.		Tanit. gyakorl.	Nevel. történ.	Írály, fogalm.	Irodal.
		2	3	4	5	3	3	3	3				
5	Busch Lajos	2	2	4	5	3	3	5	2	3			
	Dobra Imre	1	1	2	4	2	3	2	4	2			
	Elter Ferencz	3	4	4	4	4	4	5	4	4			
	Éry Ferencz	2	2	3	4	3	3	4	3	2			
	Farkas Kamill	3	3	4	5	3	3	5	5	3			
	Graits Ferencz	2	3	3	4	4	3	4	2	2			
	Kindl Vilmos	2	3	3	4	4	4	4	4	3			
10	Kircz István	1	1	2	4	2	2	2	2	3			
	Kocsis Mihály	1	1	1	2	2	2	2	1	1			
	Kopetzky Ant.	2	3	3	4	4	4	4	4	3			
	Krammer Kálmán	1	1	1	2	1	2	2	2	2			
	Marsits Lajos	a	z	i	n	t	é	z	e	t			
15	Müller Imre	4	3	4	5	3	4	4	5	2			
	Nagy Lajos	4	3	4	4	4	3	5	3	4			
	Péchy Aladár	3	3	3	4	2	4	4	3	3			
Studer Mátyás	1	1	1	4	3	2	4	4	4				

Összesen 53.

Magántanulók: I. oszt. Agg Imre, II. r., Reiner II. oszt. Fügő József, III. r.

LYAM.

Német nyelv	Horvát nyelv	Mennyiség		Gazdászattan	Művészeti tárgyak					Templom látogat.	Írásb. dolg. küllal.	Általános sorozat	Tan-órák	
		Szám	Mértan		Zene	Ének	Rajz	Széprás	Tornászat				Mulasztott	Igazolt
3	—	4	4	2	3	2	2	1	3	1	2	II. r.	6	6
2	2	3	3	2	4	4	4	1	3	1	2	I. r.	—	—
4	—	4	4	4	3	3	4	4	4	2	3	II. r.	5	5
2	—	4	4	2	4	3	2	2	2	2	2	I. r.	20	20
3	—	2	3	4	2	2	3	3	—	—	—	II. r.	—	—
3	2	4	4	4	4	3	1	1	3	2	2	I. r.	17	17
3	—	4	4	3	4	4	2	2	4	1	3	I. r.	—	—
3	—	3	3	2	3	2	1	2	3	1	2	I. r.	—	—
2	—	2	2	1	3	3	1	1	2	1	1	jel.	2	1
3	—	4	4	3	2	3	2	2	3	4	2	I. r.	22	22
1	—	3	3	1	1	2	2	2	2	1	2	jel.	18	17
2	—	3	4	2	5	3	2	2	2	4	3	II. r.	16	2
4	—	3	4	4	4	3	2	2	3	3	1	II. r.	19	19
2	—	2	2	4	4	—	1	1	3	2	1	I. r.	6	6
3	—	4	3	2	3	2	1	1	2	1	1	I. r.	50	50

Sándor II. r., Róth S. Mór, I. r., Ullein Ferencz, II. r.

b) Gyakorló-

Osztály	Sorszám	N é v	Erkölcsei viselet	Figyelem	Szorgalom	Hittan	Beszéd- és ételmelegyakorlat	Főnév-éle foglalkozás	M a g y a r nyelvben					
									Irva-olvasás	Olvasás	Nyelvtan	Fogalmazás		
I.		Bubreg Vilmos	3	3	4	2	3	—	4	—	—	—	—	—
		Csury Aladár	1	1	1	1	1	—	1	—	—	—	—	—
5		Cserny Ernő	—	—	—	—	—	—	—	k	e	s	—	—
		Gondos Gyula	2	1	1	1	1	—	1	—	—	—	—	—
10		Horváth János	—	—	—	—	—	m	a	s	z	n	—	—
		Kovácsics József	2	2	2	1	2	—	3	—	—	—	—	—
15		Stibinger Géza	2	2	3	3	3	—	3	—	—	—	—	—
		Táky Gyula	3	2	2	1	1	—	1	—	—	—	—	—
20		Asztalos Nándor	1	1	1	1	1	—	1	2	—	—	—	—
		Gyenis Antal	2	1	1	1	1	—	1	1	—	—	—	—
25		Jankovits Géza	2	1	2	1	1	—	1	1	—	—	—	—
		Márkly Ferencz	2	2	2	1	2	3	—	2	1	—	—	—
30		Németh János	3	2	3	2	1	3	—	3	1	—	—	—
		Piribauer Jenő	2	3	3	2	3	—	4	3	—	—	—	—
35		Vucskics János	4	3	4	4	3	—	2	2	—	—	—	—
		Wittenbart Ant.	3	4	4	4	4	—	4	4	—	—	—	—
40		Forray Valér	1	1	1	1	—	2	—	1	3	3	—	—
		Krigl Nándor	2	1	1	1	—	1	—	1	2	2	—	—
45		Neumann Valér	1	2	3	2	—	3	—	3	3	4	—	—
		Pántl Géza	4	4	4	4	—	4	—	3	4	4	—	—
50		Peregrini Géza	2	2	2	1	—	1	—	4	1	2	—	—
		Szily László	—	—	—	—	—	m	a	s	z	n	—	—
55		Vörös Nándor	1	1	1	1	—	1	—	1	1	1	—	—
		Hesz Vilmos	3	2	3	2	—	3	—	4	3	4	—	—
60		Kindl József	3	3	4	4	—	4	—	2	4	3	—	—
		Márenecz József	1	1	1	1	—	2	—	2	1	1	—	—
65		Jankovics Lajos	4	4	4	2	—	4	—	3	4	3	—	—
		Jellasi Lajos	2	2	3	2	—	3	—	3	3	2	—	—
70		Stadlinger And.	3	3	3	3	—	3	—	3	3	4	—	—
		Szakovary Dezső	2	1	1	1	—	1	—	1	1	1	—	—

i s k o l a.

Német nyelvben	Irva-olvasás	Olvasás	Nyelvtan	Szám- és mértan	Reáliákban				Ének	Alaktan és rajz	Szépirás	Testgyakorlat	Általános sorozat	Mulasztott tanórák
					Földrajz	Történelem	Természetr.	Természettan						
4	—	—	1	—	—	—	—	—	1	3	3	1	I. r.	25
1	—	—	2	—	—	—	—	—	2	2	2	1	kitünő	66
1	—	—	1	—	—	—	—	—	1	2	2	2	kitünő	5
3	—	—	2	—	—	—	—	—	1	2	2	1	I. r.	34
3	—	—	2	—	—	—	—	—	1	3	3	3	I. r.	32
3	—	—	1	—	—	—	—	—	1	2	2	1	jeles	15
1	—	—	3	—	—	—	—	—	1	2	2	1	jeles	157
—	2	—	3	—	—	—	—	—	1	2	2	1	jeles	45
—	1	—	1	—	—	—	—	—	2	2	2	4	kitünő	4
—	1	—	3	—	—	—	—	—	1	2	2	—	I. r.	5
—	4	—	3	—	—	—	—	—	3	3	4	1	I. r.	43
—	3	—	3	—	—	—	—	—	2	4	4	—	I. r.	48
—	4	—	4	—	—	—	—	—	2	3	3	3	I. r.	2
—	4	—	4	—	—	—	—	—	4	4	4	3	I. r.	79
—	2	3	3	2	2	2	—	—	3	3	2	—	I. r.	117
—	1	2	2	3	2	2	—	—	3	1	1	1	jeles	18
—	2	4	3	3	3	3	—	—	2	3	3	2	I. r.	22
—	2	4	4	3	3	4	—	—	2	4	4	3	I. r.	34
—	3	3	4	4	2	2	—	—	4	3	2	4	I. r.	41
—	1	2	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	kitünő	48
—	2	2	2	1	3	2	—	—	1	3	2	1	I. r.	11
—	3	4	3	4	4	4	—	—	3	1	3	1	I. r.	26
—	1	2	1	2	1	1	—	—	1	1	1	1	kitünő	23
—	2	4	3	4	3	3	—	—	3	3	3	1	I. r.	34
—	3	4	3	3	3	3	—	—	3	2	3	4	I. r.	18
—	3	4	3	3	4	4	—	—	3	2	2	4	I. r.	2
—	1	2	1	2	1	1	—	—	2	1	1	1	kitünő	8

Értesítés.

A pécsi tanítóképezdénél és a vele összekapcsolt gyakorlóiskolánál a beiratások az 1879—80-iki tanévre szeptember hó három első napjain délelőtti 9 órától 12 óráig fognak az intézet irodájában (Lyceum, 2. emelet) eszközölni. Minden növendék fizet beiratási díjúl egész évre 2 frtot, és külön nyerendő hegedűtanítás fejében ismét 2 frtot.

Akik az I. osztályba föl akarnak vétetni, jelentkezzenek szeptbr. 1-én, hogy ugyane napon délután megtarthatók legyenek velök a netán szükséges fölvételi vizsgálatok, melyekért 5 frt. díj fizetendő, és melyek hittanra, magyar nyelvre, számtanra, földrajz- történetre, természetrajzra és zenére terjesztetnek ki. A felvétetni óhajtók tartoznak keresztlevéllel kimutatni, hogy 15-ik évököt meghaladták, egészségi állapotukról orvosi bizonyítványt és végzett tanulmányaikról iskolai bizonyítványt kell fölmutatniok. Ha 4 középiskolai osztályt kielégítő eredménnyel végeztek, nem vettetnek fölvételi vizsgálat alá.

A javító (pót) vizsgálatok szeptbr. 2-ikán délelőtt 8 óraker fognak megtartatni.

Az őszi tanképesítésre szeptbr. 3-ikán jelentkezzenek az illetők. Szeptbr. 4-ikén fog az írásbeli, 5-ikén és 6-ikán a szóbeli tanképesítés megejtetni.

A Veni Sancte szeptbr. 7-ikén $\frac{1}{2}$ 9 óraker lesz a lyceumi templomban megtartva. A rendes előadás 9-ikén veszi kezdetét.

Schultz Imre,
tanítóképezdei igazgató.

Tartalom:

	Lap.
I. A tanítóképzés reformja Schultz Imrétől.	
1. A hazai tanítóképzés jelenlegi hiányai és hátrányai	4
2. Teendők a tanítóképzés reformlását illetőleg	20
II. Az intézet kegypura és föntartója	35
III. A tanári személyzet	37
IV. Tanterv és tankönyvek	38
V. Az intézet szervezése és berendezése.	
1. Szervezése és szervezői	47
2. Helyiségek és butorzat	50
3. Az intézet taneszközeinek leltára	51
VI. Az intézet beléletéből.	
1. Az intézeti hitélet Bunyevác Jánostól	54
2. Fegyelem	56
3. Könyvtár	58
4. Körök s társulatok az intézet kebelében	58
5. Egyéb mozzanatok az intézet beléletéből	61
6. Az intézet kísérletli kertje Vörös Mihálytól	62
VII. Tanképesítés és osztályvizsgálatok	63
VIII. A gyakorlóiskola.	
1. Szervezése	64
2. Tanterve	66
3. Taneszközei	70
IX. Segélyesek, ösztöndíjak	70
X. Érdemsorozat	73
Értesítések	82

DUPLUM

Miksa-lelud Károly

PÉCSI I. OY. E. K. VYTAH

Duplum

A

PÉCSI PÜSPÖKI

FITANÍTÓKÉPEZDE

ELSŐ

ÉRTESÍTVÉNYE

az 187°/_o-iki tanév végén.

SZERKESZTETTE

SCHULTZ IMRE,

igazgató.

PÉCSETT,

NYOMATOTT IFJ. MADARÁSZ E. KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1879